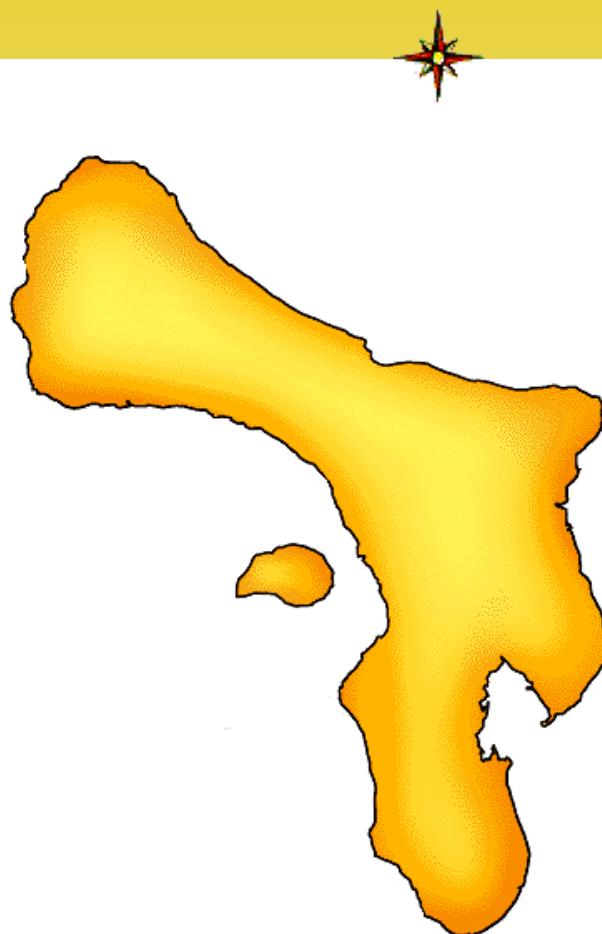

Papiaments en Europese regelgeving

De positie van het Papiaments in Europa

*Verslag van het symposium gehouden
op 28 maart 2014 in Huis van Europa
georganiseerd door Stichting SPLIKA en
Vereniging Sectie Papiaments van Levende Talen*

Papiaments en Europese regelgeving
De positie van het Papiaments in Europa

Colofon

Uitwerking verslag : Aronnette Martis
Tekstredactie & vormgeving : Helen Francis
Foto's : Cain Photography

SPLIKA
Postbus 18799
2502 ET Den Haag

W: www.splika.nl
E : info@splika.nl

© SPLIKA, Den Haag 2016

Niets uit deze publicatie mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SPLIKA.

Woord vooraf

*Ruben Severina,
voorzitter SPLIKA*

In de afgelopen jaren heeft SPLIKA verschillende lezingen en symposia georganiseerd. Met deze publicatie wordt een aanvang gemaakt met het vastleggen van deze activiteiten. De reeks is herkenbaar aan het volgende logo.

Deze eerste publicatie is het verslag van het symposium dat SPLIKA samen met de Sectie Papiaments van Levende Talen (beroepsvereniging van taaldocenten, red.) op 28 maart 2014 heeft gehouden in het Huis van Europa met als thema 'Papiaments en de Europese regelgeving, de positie van het Papiaments in Europa'.

Drie experts hebben hun licht op dit thema laten schijnen: Gerladine Dammers, voorzitter van de zusterorganisatie van SPLIKA op Bonaire, Stichting Akademia Papiamentu (afgekort: A'PAPIA), Onno Falkena, voorzitter van het Europeesk Buro foar Lytse Talen (EBLT), een federatie van voornamelijk Friese organisaties waar SPLIKA intussen ook lid van is en dr. Bastiaan van der Velden, gepromoveerd op een studie naar rechten en regelgeving van talen in Nederland. Dr. van der Velden is enige tijd werkzaam geweest op de Universiteit van de Nederlandse Antillen (sinds 2011 Universiteit van Curaçao, red.).

SPLIKA is deze sprekers zeer erkentelijk voor hun bijdrage aan dit symposium. Deze publicatie bevat behalve hun respectievelijke voordrachten, ook de plenaire discussie waarbij het aanwezige publiek vragen kon stellen aan de sprekers.

Tenslotte een speciaal woord van dank aan het Huis van Europa voor het beschikbaar stellen van haar faciliteiten om dit symposium te kunnen realiseren.

Wij wensen u veel leesplezier en zien uw reactie graag tegemoet via info@splika.nl.

Over SPLIKA en Sectie Papiaments

Oprichting

Stichting SPLIKA is op 11 september 1990 opgericht en is statutair gevestigd te Den Haag.

Betekenis

SPLIKA staat voor **S**timulá (*het stimuleren van*) **P**apiamentu (*het Papiaments*), **L**iteratura (*de literatuur*) i **I**nformashon (*en informatie*) riba **K**ultura (*over de cultuur*) di Antianan abou (*van de Antilliaanse Benedenwinden*).

Doelstelling

Hoofddoel van SPLIKA is de mogelijkheid scheppen voor geïnteresseerden om in contact te komen en/of in contact te blijven met de Antilliaanse cultuur, in het bijzonder met het Papiaments. Verder draagt SPLIKA bij aan het proces van de officiële erkenning van het Papiaments. Ook ondersteunt SPLIKA het gebruik van Papiaments als onderwijsstaal op Aruba, Bonaire en Curaçao.

Taken

SPLIKA tracht haar doel onder andere te bereiken door:

- het bestuderen of laten bestuderen van alle facetten van de Antilliaanse cultuur, in het bijzonder van het Papiaments;
- het organiseren van cursussen voor Papiamentaligen en anderstaligen;
- het organiseren van lezingen, symposia, culturele manifestaties en exposities;
- het produceren van radio- en televisieprogramma's;
- het produceren van lesmateriaal;
- het trainen van docenten Papiaments;
- samen te werken met alle relevante instanties, organisaties en personen.

Sectie Papiaments (van Levende Talen, beroepsvereniging van taaldocenten)

De sectie Papiaments behartigt de belangen van docenten Papiaments - in brede zin - in alle delen van het Koninkrijk. Vervolgens maakt zij zich sterk voor de opname van het Papiaments in het Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden, de Grondwet en het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*. Een van de zwaartepunten is het ontwikkelen van onderwijsleermateriaal.

De sectie werkt daarbij nauw samen met de Stichting Splika in Nederland en het instituut voor taalplanning Fundashon pa Planifikashon di Idioma (FPI) op Curaçao. De sectie stelt zich ten doel de communicatie te bevorderen met de leden overzee en de naamsbekendheid te vergroten in het Nederlands onderwijs. Op termijn zou het - net als bij andere minderheidstalen - mogelijk moeten zijn deze taal te kiezen als extra vak op school. Om deze en andere overwegingen streeft het sectiebestuur naar samenwerking met de secties Fries, Arabisch, Turks en Nederlands als tweede taal.

Inhoudsopgave

Inleiding Ruben Severina, voorzitter SPLIKA en Sectie Papiaments	1
Stand van zaken van het Papiaments op Bonaire Gerladine Dammers, voorzitter Akademia Papiamentu te Bonaire	5
Papiaments in Europa: Papiamentu & het Frysk, officieel in Nederland, dus officieel in Europa? Onno Falkena, voorzitter Europeesk Buro faor Lytse Talen	11
De positie van het Papiaments in Europa Dr. Bastiaan van der Velden, wetenschapper	19
Plenaire discussie Nihayra Leona, moderator	31

Ruben Severina

Ruben Severina (Curaçao, 1956) heeft op Curaçao de pedagogische academie afgerond, waarna hij twee jaar op een basisschool in Koral Specht heeft gewerkt. Vervolgens heeft hij op de Amador Nita Mayo gewerkt als leraar Aardrijkskunde en Geschiedenis.

Daarnaast was hij ook actief op sociaal gebied. Zo was hij onder meer voorzitter van de stichting die het jongerenblad *Guia* uitgaf, lid van het hoofdbestuur van de Jonge Wacht en coördinator van de commissie die de activiteiten rond de herdenking van de grote slavenopstand van 1795 organiseerde.

Ook na zich in 1989 in Nederland gevestigd te hebben bleef hij, naast een baan bij de gemeente Den Haag, actief op het gebied van vrijwilligerswerk. In het verleden als voorzitter van de Antilliaanse belangenvereniging MAAPP, initiatiefnemer en ondervoorzitter van de commissie-Veeris die de succesvolle campagne *Kriminalidat ta nos desgrasia* heeft opgezet, voorzitter van de Stichting Vrienden van Kerwin en lid van de Kern-groep Antilliaanse Gemeenschap.

Thans is hij voorzitter van SPLIKA en van de Sectie Papiaments van Levende Talen.

Van 2008 tot 2010 was Severina lid van de gemeenteraad van Zoetermeer voor de PvdA.

© Cain Photography

Inleiding

Ruben Severina,
voorzitter SPLIKA en sectie Papiaments

Bij de oprichting van SPLIKA in 1990 was een van de doelstellingen van de stichting om een bijdrage te leveren aan het proces van erkenning van het Papiaments als officiële taal. Inmiddels is het vijfde lustrum gevierd en ziet de staatskundige kaart van het Koninkrijk der Nederlanden er heel anders uit. In de nieuwe staatskundige structuur van Nederland die op 10 oktober 2010 – kortweg 10-10-10 – tot stand is gekomen, heeft de Haagse politiek de verantwoordelijkheid gekregen voor twee nieuwe regionale talen. Naast het Fries, zijn het Engels en Papiaments - talen die gesproken worden op de BES-eilanden - aan te merken als in Nederland gesproken regionale talen die bijzondere aandacht vragen. Het Fries wordt beschermd door middel van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*, maar een dergelijke bescherming voor deze twee talen in het Caribisch deel van het Koninkrijk is nog niet tot stand gekomen.

Het delen van kennis en zoeken naar samenwerking met andere organisaties zijn voor SPLIKA twee kernbeginselen om te bereiken dat het Papiaments als officiële taal wordt erkend. Voor het bestuur van de Stichting SPLIKA was het de afgelopen jaren van groot belang om contact te leggen met andere organisaties die zich in Europa en het Caribisch gebied inzetten voor de bescherming van regionale talen. Het resultaat hiervan is dat er een professioneel netwerk is opgebouwd met experts die hun kennis en contacten willen delen met SPLIKA en het brede(re) publiek. Gedurende het symposium van 24 maart 2014 heeft de voorzitter van het Europees Buro faor Lystse Talen, de heer Onno Falkena, het lidmaatschap aan SPLIKA aangeboden. Dit aanbod is ook meteen aangenomen. Met dit netwerk krijgt SPLIKA toegang tot informatie over regionale talen en de juridische bescherming van talen.

Tussen SPLIKA in Nederland, Akademia Papiamentu op Bonaire, Fundacion Lanta Papiamento op Aruba en Instituto Alsa Papiamentu op Curaçao is de afgelopen periode permanent contact geweest. Deze organisaties hebben op 25 februari 2012 het Plataforma Union di Papiamentu (Platform Eenheid van het Papiaments) opgericht, waartoe ook de Bonairiaanse stichting Dushi Papiamentu zich in oktober 2013 heeft aangesloten.

Voor het bijeenbrengen en verspreiden van kennis en informatie over het Papiaments op Bonaire organiseerden Stichting SPLIKA en de Sectie Papiaments van Levende Talen op 28 maart 2014 een symposium over de status van het Papiaments in Nederland in het Huis van Europa in Den Haag. Tijdens deze middag heeft mevrouw Gerladine Dammers, voorzitter van de op Bonaire gevestigde Akademia Papiamentu, de actuele taalsituatie op het eiland besproken, met speciale aandacht voor het onderwijs. Akademia Papiamentu zet zich op Bonaire in voor bewustwording ten aanzien van het Papiaments. In het voorjaar van 2013 is na inspanning van Akademia Papiamentu door de Eilandsraad van Bonaire een tweetal Eilandsverordeningen aangenomen over het gebruik van het Papiaments door de lokale overheid en de spelling van het Papiaments. Het feit dat alle fracties in de eilandsraad achter deze Eilandsverordeningen stonden, geeft aan hoe breed de strijd voor het Papiaments gedragen wordt. Op Bonaire, met een bevolking van nog geen tienduizend inwoners, vinden veel zaken op een kleine schaal plaats, kleiner dan Nederland met haar 16 miljoen inwoners. Bij het door Akademia Papiamentu in het najaar van 2012 op Bonaire georganiseerd symposium over de bescherming van het Papiaments waren bijna honderd toehoorders aanwezig, een procent van de inwoners van het eiland.

- Fryslân kan leren van de vitaliteit, creativiteit, feesten, vanzelfsprekendheid van het Papiamentu
- Fryslân heeft veel ervaring in Europa met Raad van Europa, Kenniscentrum Mercator, buitenlandswijs
- Beide Fryslân een andere realiteit, binnen Nederland met een daar waarnemend Europees karakter, organisaties die bij deze graan behoren, het

Gedurende het symposium bood Onno Falkema, voorzitter van EBLT aan SPLIKA het volledig lidmaatschap aan.

Voorzitter van SPLIKA, Ruben Severina, aanvaardde het lidmaatschap direct.

© Cain Photography

Stelt u zich eens een bijeenkomst voor in Nederland met 160 duizend personen! Voor veel inwoners is hun taal '*Nos dushi lenga*' (onze mooie taal). Dat de situatie van het Papiaments op Bonaire bij verschillende internationale organisaties aangekaart kan worden is minder bekend. Contacten met organisaties die opkomen voor de bescherming van regionale talen zijn hierbij van groot belang.

De heer Onno Falkena, voorzitter van het Europeesk Buro foar Lytse Talen (EBLT), heeft een vergelijking gemaakt tussen de positie van het Papiaments en het Fries.

Dr. Bastiaan van der Velden is sinds 2007 in gesprek met inwoners en bestuurders uit Bonaire om uitleg te geven over de internationale verdragen die bescherming geven aan regionale talen. Van der Velden onderzocht in zijn lezing de mogelijkheden om het Papiaments onder het *Europees Handvest van de Regionale talen en talen van de minderheden* erkend te krijgen.

Met de kennis van dit symposium heeft het bestuur van SPLIKA op 1 november 2014 een verzoek gedaan aan het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om het Papiaments te beschermen onder het *Europees Handvest van de Regionale talen en talen van de minderheden*. Een maand later heeft SPLIKA Europese instanties in kennis gesteld van dit verzoek.

Den Haag,
juli 2016.

Geraldine Dammers

Geraldine Angelica Dammers (Bonaire, 1952) is na de mulo naar Nederland afgereisd om daar de havo en de pedagogische academie te volgen.

Ze heeft 36 jaar in Nederland, op Curaçao en Bonaire zowel in het basisonderwijs als het speciaal onderwijs gewerkt. Gedurende drie jaar was ze wethouder voor Onderwijs en Cultuur op Bonaire.

Ook is ze derdegraads docent Papiaments en heeft ze aan tal van instanties les gegeven. Zij is correctrice en vertaalster voor verschillende auteurs, overheidsinstellingen en bedrijven. Mevrouw Dammers is auteur van het boek '*Getting Around the Islands in Papiamentu*'.

In 2005 heeft ze in Kaap Verdië deelgenomen aan een internationale conferentie over creoolse talen. Daar heeft ze een inleiding gehouden over de unieke status van het Papiaments in de Bonairiaanse gemeenschap. Verder heeft ze daar scholen bezocht en – bijzonder genoeg – in het Papiaments gecommuniceerd met leerkrachten en leerlingen.

In 2003 en 2006 is mevrouw Dammers genomineerd voor de Nederlands-Antilliaanse UNESCO Moedertaalprijs voor het vele werk dat ze verricht heeft ter bevordering van het Papiaments.

Vanaf de oprichting in 2010 is zij voorzitter van de stichting Akademia Papiamentu.

Deze stichting was de motor achter de realisering van de Eilandsverordening die het gebruik van het Papiaments regelt in de communicatie met de Bonairiaanse overheid en Eilandsverordening die de schrijfwijze van het Papiaments regelt.

© Cain Photography

Stand van zaken van het Papiaments op Bonaire

Geraldine Dammers

voorzitter Akademia Papiamentu te Bonaire

Ik ben de voorzitter van Fundashon Akademia Papiamentu uit het zonnige eiland Bonaire. Onze stichting is in februari 2010 opgericht, het jaar dat Bonaire - als een bijzondere gemeente met de benaming Openbaar Lichaam - een deel van Nederland werd. Zoals we allemaal weten, is Nederland groter dan Bonaire met haar eigen taal en dat volgens de geschiedenis haar taal heeft opgedrongen aan haar voormalige kolonies. In de nieuwe relatie tussen Nederland en Bonaire bekleedt het Nederlands dezelfde rol als officiële taal.

Echter, wij hebben een eigen taal, het Papiaments. Daarom vonden wij van de stichting het noodzakelijk onze taal te beschermen, te promoten en te versterken.

Het Papiaments had als creoolse taal - vergeleken bij andere creoolse talen in de wereld - vóór de transitie een hoge status op ons eiland, doch heeft in de afgelopen jaren haar grandeur gaandeweg verloren. Met hoge status bedoel ik dat het Papiaments door de hele gemeenschap op sociaal, cultureel en maatschappelijk niveau gesproken, geschreven en beluisterd werd. Puntsgewijs zal ik een aantal aspecten belichten.

Te beginnen met het gebruik van het Papiaments bij onze lokale overheid. Zowel het bestuurscollege als de eilandsraad vergaderen in het Papiaments. Ze hebben echter nagelaten de wet die voor een gedeelte de taalkundige structuur van het Papiaments beschermt in de huidige situatie mee te nemen. Door

Het Papiaments had als creoolse taal - vergeleken bij andere creoolse talen in de wereld - vóór de transitie een hoge status op ons eiland, doch heeft in de afgelopen jaren haar grandeur gaandeweg verloren.

toedoen van onze stichting en met de hulp van Dr. Mr. van der Velden, die straks ook zal spreken, hebben wij de eilandsraad zover gekregen om de oude wet (Landsverordening), die de spelling van het Papiaments regelde, te handhaven en om een nieuwe wet (Eilandsverordening) aan te nemen, die het schriftelijk en mondeling verkeer zodanig regelt, dat inwoners van Bonaire zich in hun eigen taal kunnen wenden tot de lokale overheid en vice versa. De overheid doet haar best om deze wetten vorm te geven door bijvoorbeeld cursussen te

organizeren voor de ambtenaren, maar van een eilandelijke taalbeleidsplan is nog geen sprake.

Ook bij de rijksoverheid (Nederland) hebben wij een verzoek ingediend om de schriftelijke communicatie met de bevolking te regelen naar het voorbeeld van de eilandsregeling voor de lokale overheid. Een antwoord hierop hebben wij nog niet ontvangen. Wij hopen niet dat dit wordt afgewezen door onbegrip ten aanzien van de behoefte van een volk om zich te kunnen uiten in de eigen taal. De Rijksdienst Cari-bisch Nederland verzorgt wel cursussen Papiaments op de werkvloer en laat alle belangrijke stukken ook in het Papiaments vertalen. Een zeer gewaardeerde stap.

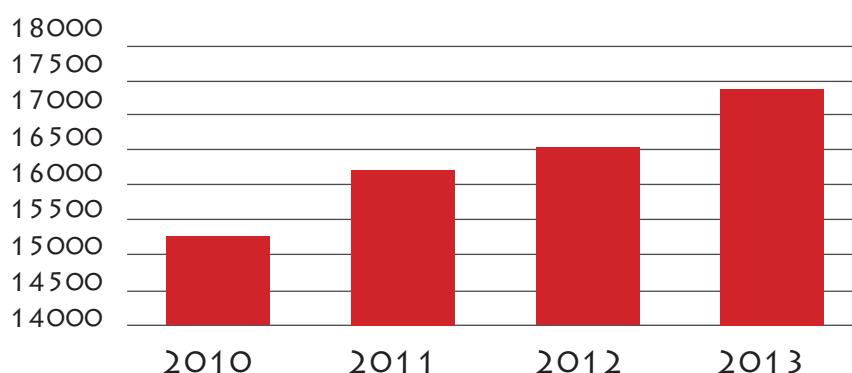
In onze gemeenschap wordt door een groot gedeelte van de inwoners Papiaments gesproken. Het is een lust om te horen hoe vreemdelingen die al een tijdje op het eiland wonen met elkaar communiceren in het Papiaments. Wat wij betreuren is het feit dat onze Bonairianen zich nog steeds niet bewust zijn van de waarde van het Papiaments. Veel gehoorde kreten als: "Je kunt nergens terecht met het Papiaments"

en “Onze kinderen moeten Nederlands leren om in Nederland te studeren” zijn aan de orde van de dag. Hier kom ik in het onderdeel onderwijs op terug. Ook de slordigheid in het praten en schrijven van de eigen taal zijn bewijzen van een gemis van eigenwaarde, meegekregen in de opvoeding die weer voortkomt uit het feit dat men geleerd heeft dat de eigen taal niet belangrijk is. Zeer binnenkort wil Akademia Papiamentu beginnen met een campagne voor bewustwording van de waarde van het Papiaments.

Na 10-10-10 werden de Papiamentssprekenden steeds vaker geconfronteerd met de Nederlandssprekenden die in de dienstverlening werken en de taal van de meerderheid niet beheersen. In de horeca, bij overheidsinstellingen, zelfs bij het bedrijf dat bijstand moet verlenen bij verkeersongevallen, wordt de bevolking in het Nederlands te woord gestaan.

Als we de groei van de bevolking van de laatste jaren bekijken, laten de cijfers zien dat de bevolking van Bonaire het sterkst is gegroeid in januari 2013. Van de tweeduizend personen die geïmmigreerd zijn in 2013, vormen de Nederlanders de grootste groep. De cijfers van januari 2014 zijn nog niet beschikbaar, maar alles wijst erop dat deze groei zich heeft voortgezet, zoals voorspeld.

GROEI BEVOLKING BONAIRE

Ik moet erbij zeggen dat de Nederlanders wel geïnteresseerd zijn in het leren van de Papiamentse taal, maar dat de integratie met de bevolking er helaas nog steeds niet is. Daarmee bedoel ik dat men geen Papiaments praat met de bevolking en dat zij hun eigen clubjes en tuintjes hebben. Dit in tegenstelling tot andere nationaliteiten die wel Papiaments praten en zich makkelijk mengen onder de lokale bevolking. Voor wat betreft de vraag om Papiaments te leren kan de stichting hier niet aan voldoen door gebrek aan docenten Papiaments. Ik zal hier later op terugkomen.

De media doen het heel goed, het Papiaments is er sterk vertegenwoordigd. Wij hebben verschillende Papiamentstalige radiozenders, tv stations en ook verschillende Papiaments schrijvende kranten en tijdschriften, maar ook hier moet men zich bewust worden van het belang de taal zuiver te hanteren.

Het terrein waar wij het meeste verlies lijden is het onderwijs. In 1986 is het Papiaments als vak geïntroduceerd in het onderwijs. Na een lange strijd werd in 2002 het Papiaments ingevoerd als instructetaal in het basisonderwijs. Sinds 10-10-10 moeten we helaas constateren dat het Papiaments langzaam maar zeker wordt verdrongen door het Nederlands.

De eerste twee jaren van het primair onderwijs zijn nog in het Papiaments, daarna gaat men over op het Nederlands. Een moedertaalmethode is trouwens nog niet af. Het voortgezet onderwijs is helemaal in het Nederlands. In het schooljaar 2014-2015 is Papiaments een keuzevak geworden in de laatste twee klas-

sen van havo/vwo in plaats van een verplicht examenvak. Dit betekent dat het Papiaments tekort wordt gedaan aangezien de leerlingen andere talen zullen kiezen omdat je toch “nergens met het Papiaments terecht kan”. Op een andere afdeling van het voortgezet onderwijs wordt ingekort met twee lesuren Papiaments en worden twee docenten Papiaments naar huis gestuurd. Wie wel mag blijven, mag - naast

het geven van lessen Papiaments - ook andere taken uitvoeren als decaan en zorgcoördinator. Twee taken die tijd en energie kosten, wat weer inhoudt dat de lessen Papiaments benadeeld zullen worden. Docenten die niet gekwalificeerd zijn, mochten wel blijven! Wij zijn bezorgd dat deze maatregelen aanleiding zullen zijn tot het totaal terugdringen van het Papiaments daar er weinig gekwalificeerde docenten zijn. Verzoeken om

duidelijkheid in deze kwesties bij het bestuur van het voortgezet onderwijs hebben tot niets geleid. Als ook hier het onderwijs in Papiaments niet voldoet, dan zal het duidelijk zijn dat het Papiaments onderwijs falend is, van primair onderwijs tot voortgezet onderwijs.

Zoals u weet, valt het onderwijs op Bonaire sinds 10-10-10 direct onder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) in Nederland. Het valt ook onder de verantwoordelijkheid van OCW om zich te bekommeren over dit aspect. Binnen deze verantwoordelijkheid ligt ook een taak voor de onderwijsinspecteurs om erop toe te zien dat het Papiaments onderwijs naar behoren verloopt. Echter, deze Nederlandse inspecteurs, weliswaar capabel, die van achtduizend kilometer ver komen om het onderwijs te beoordelen hebben geen affiniteit met onze cultuur. Zij kijken alleen naar Nederlandse - en rekenlessen. De Papiamentse lessen zijn voor hun niet van belang omdat ze deze niet kunnen beoordelen. Het gevolg is dat de leerkracht het Papiaments niet in voldoende mate als moedertaal overdraagt. Kort gezegd: het Papiaments is als vak en instructietaal in de loop der tijd in een verwaarloosd hoekje terecht gekomen en schreewt om aandacht.

Ik heb al eerder aangegeven dat wij de vraag om Papiamentse lessen te geven niet aankunnen. Wij hebben een groot tekort aan gekwalificeerde docenten Papiaments. De meeste docenten werken in het voortgezet onderwijs. Forma, ons instituut voor volwasseneneducatie moet docenten uit Curaçao werven en

dan nog is er een tekort aan docenten Papiaments. De vraag naar Papiamentse lessen, zowel bij de anderstaligen als de lokale bevolking, is groot. De Universiteit van Curaçao is het aangewezen instituut om opleidingen te verzorgen en staat open voor nieuwe opleidingen maar moet daarvoor ge-

subsidieerd worden door OCW. Het is gelukt om een masteropleiding Papiaments te beginnen, maar er is geen bacheloropleiding voor de derdegraads docenten noch voor nieuwe docenten. Is dit een manier om het Papiaments doelbewust te ondermijnen?

U zult misschien de indruk krijgen dat wij ons tegen het Nederlands verzetten, dat is echter een onjuiste opvatting. De Fundashon Akademia Papiamentu staat open voor meertaligheid. Wij zijn ons ervan doordrongen dat het Papiaments niet voldoende is voor een totaal leerproces en staan open voor elk andere taal die ons kan helpen binnen onze ontwikkeling. Het Engels leent zich hier het beste voor, gezien de sociaal-economische belangen in onze regio.

Wij van Fundashon Akademia Papiamentu, samen met SPLIKA in Nederland, Alsa Papiamentu van Curaçao, Lanta Papiamento van Aruba en Dushi Papiamentu van Bonaire - organisaties die samen het

Plataforma Union di Papiamentu (Platform Eenheid van het Papiaments) vormen - maken een vuist voor erkenning van het Papiaments in het Statuut van het Koninkrijk, voor het opnemen van het Papiaments in de Nederlandse Grondwet en tenslotte voor het opnemen van Papiaments in het *Europees Handvest van de Regionale talen en talen van minderheden*, net als het Fries.

... en wij zijn echt van plan om de status die het Papiaments voor 10-10-10 had, terug te krijgen en te bewaken.

Het is daarom geen toeval dat onze naam Akademia Papiamentu is, dit is bewust gekozen naar het voorbeeld van de Fryske Akademy. Samen met de heer Bastiaan van der Velden hebben wij een 10-stappenplan gemaakt. De tien stappen

die nodig zijn op weg naar de emancipatie van het Papiaments. De eerste twee stappen zijn al gezet, de taaleilandsverordeningen die reeds genoemd zijn. De volgende punten waaraan wij werken zijn:

- erkenning van het Papiaments onder het *Europees Handvest*;
- plaatsing van het Papiaments op de UNESCO taalatlas;
- een taalbeleidsplan.

Tenslotte, op Bonaire spreken we Papiaments en we zijn echt van plan om de status die zij voor 10-10-10 had, terug te krijgen en te bewaken. Papiaments leeft, is een minderheidstaal binnen het Koninkrijk die respect verdient en het recht heeft om opgenomen te worden in het *Europees Handvest van de Regionale talen en talen van de minderheden* van de Raad van Europa.

© Cain Photography

Onno Falkena

Onno Falkena (1964) is een Friese journalist, die gespecialiseerd is in de minderheidstalen in Europa. Hij is goed vertrouwd met de meertalige situatie in gebieden als Fryslân, Baskenland, Corsica, Friulië (in Italië), Wales en Sápmi (Lapland).

Zijn engagement gaat verder dan publiceren over minderheidstalen. Onno Falkena was in 1988 een van de oprichters van Stifting Pjutteboartersplak, het netwerk van Friestalige of meertalige peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. Verder was hij van 2002 tot en met 2012 coördinator van Liet International, het alternatieve Europese songfestival voor minderheidstalen.

Onno Falkena is sinds 2010 voorzitter van het Europeesk Buro foar Lytse Talen (EBLT), de organisatie die opkomt voor de minderheidstalen in Nederland. Deze organisatie lobbyt voor de positie van minderheidstalen op regionaal, nationaal en Europees niveau. Hij onderhoudt in dit kader ook contacten met zowel het Europees Parlement als de Raad van Europa.

Onno Falkena werkt bij Omrop Fryslân.

© Cain Photography

Papiaments in Europa: Papiamentu & het Frysk, officieel in Nederland, dus officieel in Europa?

Onno Falkena

foarsitter Europeesk Buro foar LYTSE Talen (EBLT)

Mijn complimenten voor het organiseren van dit symposium. Het thema is belangrijk, de timing is interessant. Het heeft bovendien wel iets historisch; het is volgens mij voor het eerst dat een Papiamentu taalbeweging en Friese taalorganisaties als organisaties samenwerken, eenvoudig weg omdat we elkaar begrijpen en omdat we beide minderheden zijn in hetzelfde Koninkrijk. Individuele contacten tussen Friezen en Antillianen zijn er natuurlijk al veel langer, maar contacten tussen organisaties zijn nieuw en de moeite waard. Daar kom ik later op terug.

Het bestuur van het EBLT, waar ik voorzitter van ben, gaat daarom graag in op de uitnodiging om hier te spreken. Ik zou dat natuurlijk bij voorkeur in het Papiaments doen, maar tussen droom en daad staan in dit geval praktische bezwaren. Contacten tussen minderheden verlopen nu eenmaal vaak in een lingua franca en dat is vanmiddag het Nederlands. *It Frysk heart by Fryslân, it Papiamentu heart by Bonairu, Aruba en Korsou* (Het Fries hoort bij Friesland, het Papiamentu hoort bij Bonaire, Aruba en Curaçao). Vanwege de bijzondere positie van Bonaire als Nederlands Openbaar Lichaam noem ik dat eiland als eerste. Ik ben voor mijn bijdrage op zoek gegaan naar zaken die Bonaire en Fryslân gemeen hebben en ik heb er ook een aantal gevonden.

Twee keer Leeuwarden

Onze organisatie is gevestigd in Leeuwarden, Ljouwert in het Fries, de Culturele Hoofdstad van Europa in 2018. Om *European Capital of Culture* te worden moest Leeuwarden de competitie aangaan met de steden Eindhoven, Maastricht, Utrecht en... Den Haag. Die competitie heeft Leeuwarden gewonnen met meertaligheid als één van de centrale thema's.

Op Bonaire bestaat ook een plek die Leeuwarden heet, maar er wat anders uitziet. Veel Leeuwarders weten dat en vinden dat een spannend gegeven. Leeuwarders die Bonaire bezoeken proberen ook allemaal dat andere, veel kleinere Leeuwarden te vinden.

Het Frysk en het Papiaments zijn beide officiële talen van het Koninkrijk en beide ook bestuurstaal in het eigen gebied. Het Frysk heeft zo'n 400.000 sprekers, het Papiaments wat minder. Beide talen staan onder druk van het Nederlands. Dat geldt, wat het Papiaments betreft, zeker voor het eiland Bonaire.

... een herindeling of een staatkundige wijziging zoals die van 10-10-10 mag er nooit toe leiden dat de positie van de minderheidstaal wordt verzwakt ...

Ik moet zeggen dat ik wel wat geschrokken ben van die informatie. Volgens het *Europees Handvest van de Regionale talen en talen van de minderheden* van de Raad van Europa mag een herindeling of een staatkundige wijziging zoals die van 10-10-10 er nooit toe leiden dat de positie van de minderheidstaal wordt verzwakt, maar volgens de

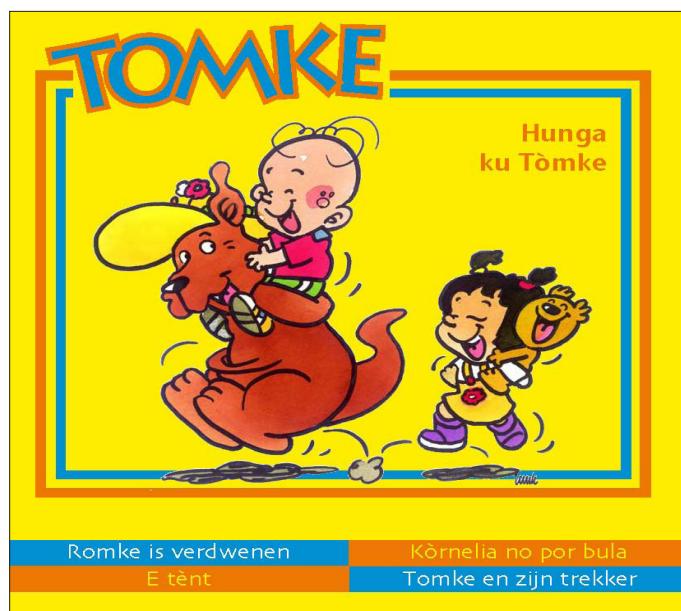
jongste gegevens van de Akademia Papiamentu is dat helaas wel gebeurd.

Fryslân kent sinds 1 januari van dit jaar een nieuwe taalwet: de wet 'Gebruik Friese taal'. Deze wet regelt dat inwoners van Fryslân altijd de eigen taal mogen gebruiken in alle contacten met de overheid in Fryslân.

Daarnaast is de provincie Fryslân verantwoordelijk voor het vak Fries op school; een bijzonder stukje decentralisatie, dat onlangs tot stand is gekomen.

Tomke spreekt Papiaments

Er wordt in Fryslân op verschillende manieren aan taalbevordering gedaan. Een mooi voorbeeld daarvan is het Tomke-project. Een voorleesproject voor peuters, dat ondersteund wordt door tv-programma's, een website en voorstellingen op scholen en in bibliotheken. Het knappe van Tomke (Duimpje) is dat hij ook Papiaments spreekt.

De afgelopen twee jaar werd zowel in Leeuwarden als Rotterdam het project 'Mas idioma, mas chèns' (Meer talen, meer toekomst) uitgevoerd. Het ging om een tweetalig (Papiaments/Nederlands) voorlees-project bij Antilliaanse gezinnen met jonge kinderen, tegelijkertijd ook promotie-onderzoek van Nienke Boomstra, die onlangs op het project is gepromoveerd.¹

Bij dit project vielen een aantal zaken op:

- voor de gemeente Leeuwarden was de tweetalige uitvoering van dit project vanzelfsprekend. Sterker nog, de gemeente is trots op het project en heeft mij een aantal tweetalige Tomke-boekjes meegegeven om hier uit te delen. (Het bleken er te weinig te zijn, maar nieuwe aanvragen zijn nog steeds welkom bij de gemeente Leeuwarden.)
- in Rotterdam was het project politiek controversieel. De partij Leefbaar Rotterdam was erg tegen 'de promotie van het Papiaments met Nederlands belastinggeld'. Het project is daar trouwens wel gewoon doorgedreven.

In een aantal bezochte gezinnen van Aruba, Bonaire of Curaçao bleek trouwens helemaal geen Papiaments meer gesproken te worden. Bij sommige gezinnen hadden de opvoeders adviezen gekregen van onderwijsers of het consultatiebureau om geen Papiaments maar Nederlands met de kinderen te spreken. Mensen die hun kinderen in een kleinere taal opvoeden krijgen regelmatig dergelijke adviezen. Ik kan u verzekeren dat het nergens op gebaseerd is, in ieder geval niet op wetenschappelijk onderzoek. Ik doe er daarom namens het EBLT graag een advies bij: negeer dergelijke adviezen!

¹ Nienke Boomstra's promotie-onderzoek 'Read all about it' is online beschikbaar op: <http://irs.ub.rug.nl/pnn/371352835>

Ik heb nog wel een interessant alternatief argument voor u. Uit recent wetenschappelijk onderzoek in Canada en India blijkt dat meertalige mensen gemiddeld vijf jaar later dement worden dan eentaligen. Onderwijzers of medewerkers van het consultatiebureau die ondoordachte adviezen geven, moeten beter worden voorgelicht. Tweetaligheid is een rijkdom èn een kans, en allesbehalve een probleem. Wellicht dat een betere status van het Papiaments kan helpen om vooroordelen over het opvoeden in die taal te bestrijden.

Wellicht dat een betere status van het Papiaments kan helpen om vooroordelen over het opvoeden in die taal te bestrijden.

We bevinden ons als sprekers van Fries en Papiaments nu precies tweehonderd jaar in hetzelfde centralistisch bestuurde Koninkrijk, met - volgens de toenmalige ideologie - één Koning, één taal en

één (staats)godsdiest. Nederland, land van kooplieden en dominees, was in die tijd daar allesbehalve uniek in. Maar Nederland was wel conservatief en ook laat met het afschaffen van de slavernij in 1863. Het Papiaments en Fries hadden in dat Koninkrijk geen positie, in ieder geval geen officiële. Het Papiaments was immers de taal van de slaven, het Fries de taal van de boeren en de landarbeiders.

Die positie veranderde pas, wat het Fries betreft, een heel klein beetje toen in 1938 het gebruik van een streektaal op school werd toegestaan als hulpmiddel om Nederlands te leren. Dat was nodig, want voor veel zesjarige Friese kinderen in die tijd was het Nederlands net zo onbekend en merkwaardig als de taal dat nog steeds is voor kleuters op Bonaire. Met andere woorden: hoe verschillend Antillianen en Friezen ook mogen zijn, als we komen te spreken over zaken als meertaligheid en liefde voor de eigen taal, begrijpen we elkaar doorgaans heel snel.

Ik maak nu een enorme sprong in de tijd. Tijdens het kabinet Balkenende IV² van CDA, PvdA en Christen-Unie werd mij duidelijk hoezeer de positie van het Fries en het Papiaments met elkaar verbonden zijn. CDA en CU wilden namelijk het Nederlands opnemen in de Grondwet. In het oorspronkelijke voorstel werden de andere talen van het Koninkrijk - wellicht gemakshalve - over het hoofd gezien. In Fryslân stak een kleine storm op. Het Nederlands in de Grondwet opnemen en het Fries niet, dat zou van onze taal een tweederangs taal maken. Provinciale Staten richtten het *Statekomitee Frysk* (Statencomité Fries) op en we reisden met een paar bussen vol Friezen naar Den Haag om de vergadering van de Vaste Kamercommissie van het ministerie van Buitenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) bij te wonen. Die commissie kwam meteen met het argument dat als het Fries erin komt, dan moeten het Papiaments en het Engels van Caribisch Nederland er ook in, en dat wilden we net.

De uitkomst van het debat was trouwens niet zo slecht. Voor een grondwetswijziging is in Nederland een tweederde meerderheid nodig. Het realiseren van zo'n gekwalificeerde meerderheid is buitenge-

Er staat nu niets in (de Grondwet) over taal en dat geeft sprekers van andere talen dan het Nederlands veel ruimte en vrijheid.

meen lastig en dat betekent dat de grotendeels tweehonderd jaar oude Grondwet blijft zoals die is. Er staat nu niets in over taal en dat geeft sprekers van andere talen dan het Nederlands veel ruimte en vrijheid. Met andere woorden: de hindernissen die sprekers van minderheidstalen in Nederland op hun weg tegenkomen ligt niet aan onze Grondwet.

² Kabinet Balkende IV, 2007-2010, tevens het laatste kabinet Balkenende.

Middenmotor

Bij vergelijkend wetenschappelijk onderzoek naar de omgang met minderheden en minderheidstalen in de Europese Unie is Nederland hooguit een ‘middenmotor’. Nederland doet het niet slecht, maar hoort zeker niet bij de koplopers. Nederland doet het - om enkele voorbeelden te noemen - zeker beter dan landen als Griekenland en Roemenië, maar weer minder goed dan bijvoorbeeld de Scandinavische landen, waar Nederland zich graag aan spiegelt. De vraag is of de ambitie niet wat groter zou moeten zijn in een land dat zich zo nadrukkelijk profileert op het gebied van internationaal recht. Die hogere ambitie is vooral nodig op het gebied van de uitvoeringsprogramma’s, die bij voorkeur door de minderheden zelf zouden moeten worden aangestuurd.

We delen natuurlijk ook nog een Koning, Koning Willem-Alexander. Meertaligheid is voor hem een gegeven. Ga maar na: een Duitse vader, een Duitse opa, een Argentijns-Baskische vrouw. Hij is zich bovendien - zo bleek uit de inhuldigingsrede - zeer bewust van het feit dat er meerdere volkeren in het

Ik vind trouwens dat de Antillianen zeer goed zijn omgegaan met dit gegeven door de Koning een cursus Papiaments aan te bieden.

Hier kunnen wij Friezen nog wel wat van leren...

Koninkrijk leven en niet slechts één volk. Die inhuldigingsrede werd trouwens ogenblikkelijk vertaald in alle officiële talen van het Koninkrijk, ook in het Frysk en het Papiaments. Ik vind trouwens dat de Antillianen zeer goed zijn omgegaan met dit gegeven door de Koning een cursus Papiaments aan te bieden en volgens mijn informatie heeft de Koning ook al Papiaments gesproken. Hier kunnen wij Friezen nog wel wat van leren...

Eilanden heeft Friesland ook, vier om precies te zijn: Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog. Op onze eilanden hoor ik vaak ‘Haagse regelgeving is meestal ongeschikt voor ons’. De Nederlandse Tweede Kamer heeft hier iets op bedacht, namelijk de Waddentoets, een voorstel van het Friese Tweede Kamer-lid Lutz Jacobi (PvdA). Dit betekent dat nieuwe wetgeving - als het goed is - getoetst wordt aan het effect dat het heeft op een eiland van maar een paar duizend inwoners of nog minder. Ik hoorde onlangs op Terschelling zelfs enige afgunst ten opzichte van de BES-eilanden en dan ging het niet over het weer. ‘*Jammer dat wij niet wat verder weg liggen, dan zou Den Haag beter begrijpen dat Haagse regels hier niet altijd werken*’.

Kneppefreed ³

Als officiële taal heeft het Fries een wat langere geschiedenis dan het Papiaments. Het Frysk is de facto de tweede officiële taal van Nederland, sinds Kneppefreed. De nieuwe taalwet regelt het gebruik van het Fries bij overheid en rechtsbank, maar niet in de media. Een bestuursafspraak Rijk-Provincie Fryslân gaat uit van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de Friese taal en regelt ook gezamenlijke inspanningen op dit terrein. Het Fries is bovendien erkend in twee verdragen van de Raad van Europa, namelijk het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* (1998) en het *Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden* (2005).

In 2013 controleerde de Raad van Europa het laatste verdrag; *the Framework Convention for the Protection of National Minorities*. Die zogenaamde monitoring wordt uitgevoerd door een internationaal Committee of Experts. Die schreven in hun verslag dat ze betreuren dat Nederland in dit verdrag slechts één minderheid erkent, namelijk de Friezen. De raad noemt dit ‘*a limited scope of application*’ (een beperkte

³ Taalritten die ontstonden in 1951, als reactie op de weigering van een rechter om Fries te verstaan. Fries werd aansluitend wel toegestaan in de rechtsbank.

toepassingsgebied, red.) en bepleit ‘*a more flexible approach*’ (een meer flexibele benadering, red.). De Antilliaanen kunnen mijns inziens de Nederlandse regering van dit probleem verlossen door zich bij de

Raad van Europa in Straatsburg aan te melden als tweede minderheid die geïnteresseerd is om erkend te worden in het kader van dit Kaderverdrag. Als er - naast de Friezen - een minderheid is die past binnen de doelstellingen van dit Kaderverdrag, dan is dat volgens mij de Antilliaanse minderheid.

Als er - naast de Friezen - een minderheid is die past binnen de doelstellingen van dit Kaderverdrag, dan is dat de Antilliaanse minderheid.

talen of talen van minderheden gemonitord. Dat begint met enige vertraging. Lidstaat Nederland had vòòr 1 maart een nieuw rapport moeten inleveren in Straatsburg over de toepassing van het verdrag, maar heeft deze deadline - en dat is niet voor het eerst - niet gehaald. Het is daarom een goed moment om het Secretariaat van het Handvest in Straatsburg aan te schrijven met het verzoek om het Papiaments in het Handvest op te nemen. De kans is dan aanwezig dat de *Committee of Experts*, die dit jaar onderzoek gaat doen naar de positie van minderheidstalen in Nederland, de Nederlandse regering zal vragen naar de positie van het Papiaments. De erkenning is dan nog niet geregeeld, maar de taal staat dan wel op de agenda.

Over het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* zou ik nog veel meer kunnen zeggen. Ik laat dat achterwege, omdat Bastiaan van der Velden, de volgende spreker, dat op zeer deskundige wijze voor zijn rekening neemt. Ik wil nog wel graag wijzen op een interessant precedent. In

Het kan natuurlijk niet zo zijn dat binnenkort het Créo (...) wel Europese erkenning en bescherming genieten en het Papiaments niet.

nenkort het Créo op de eilanden die bij Frankrijk horen wel Europese erkenning en bescherming genieten en het Papiaments niet.

In Frankrijk heeft het parlement onlangs in meerderheid besloten om, na 15 jaar discussie, alsnog het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* te ratificeren en over te gaan tot erkenning van de vele regionale en minderheidstalen in de Republiek. Bij die ratificatie zijn ook de talen van de Franse overzeese gebiedslen (de zogeheten DOM-TOM) zeer nadrukkelijk in beeld. Het kan natuurlijk niet zo zijn dat bin-

Rapport Alfonsi

Europa is belangrijk, al was het maar vanwege het Europese uitgangspunt dat de burger van de toekomst drie talen dient te leren; de moedertaal, de nationale taal van de staat waar het kind woont en een grote, internationale taal.

Het Europees Parlement heeft bovendien het afgelopen jaar een belangrijk rapport aangenomen (met een meerderheid van zeshonderd van de zeventienduizend Europarlementariërs) over de zogenaamde *Endangered Languages* (Bedreigde Talen). Het grote draagvlak voor het rapport van de Corsicaanse Europarlementariër Francois Alfonsi betekent dat de Europese Unie na de komende verkiezingen met nieuw beleid moet komen ter ondersteuning van de *Endangered Languages* en dat er bovendien ook meer fondsen ter beschikking zouden moeten komen. (De afgelopen jaren was het in de praktijk vaak lastig om Europese subsidie te krijgen voor projecten in kleine talen; die zou makkelijker moeten worden.)

Het Europees Parlement heeft bovendien een eigen platform gecreëerd om aandacht te vragen voor de positie van *minorities* (minderheden): de *Intergroup for Traditional Minorities, National Communities and Languages*. In oktober 2013 confereerde deze commissie op initiatief van de Franse - op Guadeloupe geboren - Europarlementariër Jean-Jacob Bicep over *Perspectives et réalités pour les langues indoafro- caines et afrocaribéennes des Régions ultrapériphériques européennes* (Perspectief en realiteit voor de Indo-Afrikaanse en Afrocaraïbische talen van de ultraperifere regios van Europa). Een mond vol, maar het geeft goed aan dat deze commissie een goed podium is om het Papiaments te agenderen in het Europees Parlement. De Raad van Europa is trouwens altijd aanwezig op deze hoorzittingen over minderheidstalen in het Europees Parlement.

Als je de positie van het Fries met die van het Papiaments vergelijkt - en dat is mij gevraagd - doen de sprekers van het Papiaments het lang niet slecht. In de *Unesco Atlas of Endangered Languages* valt het Fries in de categorie 'vulnerable' (kwetsbaar), de lichtste vorm van bedreigd zijn. Het Papiaments ontbreekt in deze atlas en geldt daarmee, volgens de specialisten die de 'levensvatbaarheid' van talen onderzoeken als 'veilig en vitaal'. Mijn felicitaties! Ze hebben natuurlijk ook wel een aantal argumenten: het Papiaments is immers zowel de taal van het volk als bestuurstaal, de taal wordt veel gebruikt in de media en er is bovendien een zeer levendige cultuur met een interessante literatuur en veel muziek. Het Papiaments is nog steeds dé taal van de drie eilanden van het taalgebied, ongetwijfeld ondersteund door de bijzondere ligging op zo'n achtduizend kilometer van Nederland. Je kunt je natuurlijk afvragen hoe belangrijk het Nederlands is in Zuid-Amerika. Inwoners van Bonaire die verder willen komen in hun eigen werelddeel, hebben ongetwijfeld meer profijt van het Spaans of Engels.

Friezen en Antillianen zijn complementair aan elkaar en kunnen naar mijn inzicht veel aan elkaar hebben.

Fryslân kan, volgens mijn overtuiging, veel leren van de vitaliteit, creativiteit, vanzelfsprekendheid en ook van de feestelijkheid van het Papiaments. Fryslân heeft wel veel ervaring en kennis van Europa, de Raad van Europa en drielig basisonderwijs. De - zeg maar - meer geïnstitutionaliseerde, Europees georiënteerde taalbeweging. Een instituut

als Mercator Kenniscentrum, waar het EBLT is ondergebracht, is een spil in dit Europese web. Friezen en Antillianen zijn complementair aan elkaar en kunnen naar mijn inzicht veel aan elkaar hebben.

SPLIKA is nu ruim een jaar waarnemend lid van onze organisatie. Tijdens dat jaar bleek al snel dat deze samenwerking ook voor Friese organisaties de moeite waard is. Daarom wil ik graag bij deze SPLIKA het volledig lidmaatschap van het EBLT aanbieden.

Ik sluit af met enkele aanbevelingen. (zie kader)

Tige tank foar jimme oandacht. (Veel dank voor jullie aandacht, red.)

Aanbevelingen

1. Agendeer het Papiaments in Europa bij zowel de Raad van Europa als het Europees Parlement.
2. Versterk de digitale positie van het Papiaments.
Maak online cursussen, games, leermiddelen, Google Translate in het Papiaments. Laat een zwakte-sterkte analyse maken van uw taal – een zogenaamd whitepaper – en werk vervolgens planmatig aan het versterken van de zwakke punten.
3. Onderzoek mogelijkheden voor verdere samenwerking tussen Fryslân, Bonaire en de twee andere eilanden waar Papiamentu/Papiamento gesproken wordt. Minderheden staan veel sterker als ze (digitale) kennis en projecten delen. Het Tomke-project was slechts een bescheiden, maar wel heel mooi voorbeeld.
4. Probeer helder te krijgen wie verantwoordelijk is voor een goed taalbeleid voor het Papiaments. Zonder goede afspraken gaat het niet. Europese erkenning in het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* kan een nuttige steun in de rug zijn om het Papiaments, na een paar moeilijke overgangsjaren, weer te laten groeien en bloeien.

Dr. Bastiaan van der Velden

Bastiaan D. van der Velden (1970) is jurist met een bijzondere voorliefde voor de juridische bescherming van talen. Hij promoveerde in 2004 op een onderzoek naar de ontwikkeling van wetgeving over het gebruik van het Fries in Nederland.

Van 2006 tot 2009 was hij als wetenschappelijk hoofdmedewerker verbonden aan de Universiteit van de Nederlandse Antillen (UNA) op Curaçao. In deze periode publiceerde hij over de taalsituatie in de *TAR-Justicia* en het *Antilliaans Dagblad* en introduceerde hij het vak Recht en Taal op de UNA.

De Chano Margaretha herdenking die hij in 2008 met Richard Hooi op Curaçao organiseerde, leidde er in 2013 toe dat de Staten jaarlijks op 8 februari deze voorvechter van het gebruik van het Papiaments gedenken.

Op uitnodiging van de Akademia Papiamentu gaf hij in het najaar van 2012 een lezing op Bonaire over de taalwetgeving op de BES-eilanden. Dit resulteerde in twee Eilandsverordeningen over de standaardisering van het Papiaments op Bonaire en over het gebruik van het Papiaments in geschreven stukken van de lokale overheid.

In 2009 publiceerde hij *Van Praktizijnsopleiding tot Juridische Faculteit* (Den Haag: Boom), over 140 jaar juridisch onderwijs op Curaçao. In 2011 werd zijn rechtsgeschiedenis van Curaçao, *Ik lach met Grotius, en alle die prullen van boeken* (Amsterdam: SWP) gepubliceerd.

Bastiaan van der Velden is werkzaam bij de vakgroep privaatrecht van de faculteit Cultuur- en Rechtswetenschappen van de Open Universiteit (Heerlen).

© Cain Photography

De positie van het Papiaments in Europa

Dr. Bastiaan van der Velden

juridisch deskundige op het gebied van minderheidstalen, docent aan de Open Universiteit

Samenvatting

In de nieuwe staatskundige structuur van Nederland die op 10-10-10 tot stand is gekomen, heeft Nederland de verantwoordelijkheid gekregen voor twee nieuwe regionale talen. Naast het Fries zijn het Engels en Papiaments - talen die gesproken worden op de BES-eilanden - aan te merken als in Nederland gesproken regionale talen die bijzondere aandacht vragen. Waar het Fries in Nederland is beschermd door middel van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*, is een dergelijke bescherming voor deze talen nog niet tot stand gekomen.

Het Papiaments, dat sinds de achttiende eeuw op Bonaire gesproken wordt, is een taal die onder de definitie van art. 1 van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* valt, omdat de ruim achtduizend inwoners van Bonaire een numerieke minderheid vormen ten opzichte van de overige bevolking van Nederland en het Papiaments afwijkt van de officiële taal van Nederland. Het Papiaments is een taal die voor bescherming onder het Handvest in aanmerking komt, op eenzelfde wijze waarop Frankrijk ook creoolse talen wil erkennen onder het Handvest.

Sinds 10-10-10 maakt Bonaire bestuurlijk en staatsrechtelijk deel uit van het Europees deel van het Koninkrijk. Uit de '*Declaration contained in the instrument of acceptance*' van 2 mei 1996, blijkt dat: '*The Kingdom of the Netherlands accepts the said Charter for the Kingdom in Europe*' (Het Koninkrijk der Nederlanden het genoemde Handvest voor het Koninkrijk in Europa aanvaardt, red.). De bestuurlijke begripsomschrijving '*the Kingdom in Europe*' omvat na 10-10-10 ook Bonaire, Saba en St. Eustatius.

Het Handvest is echter niet opgenomen op de positieve lijst van de wet ter 'Goedkeuring van verdragen met het oog op het voornemen deze toe te passen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, en van het voornemen tot opzegging van verdragen voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba' (Vergaderjaar 2008–2009, wetsontwerp 32 047). De beleidsoverweging die ten grondslag ligt aan de opname van een Verdrag op de negatieve lijst dient echter wel mogelijk te zijn binnen de Nederlandse rechtsorde (Statuut) en internationale rechtsorde.

Deze '*territorial reservation*' waardoor de werking van een internationaal verdrag dat mensenrechten waarborgt wordt beperkt, kan naar het geldende Nederlands recht niet gemaakt worden, omdat het in strijd is met art. 43 van het Statuut. Specifieke afwijkingen in wetgeving voor de BES-eilanden, zoals staatsrechtelijk verankerd het Statuut, biedt evenmin mogelijkheid om op grond van de taalsituatie afwijkende wetgeving te creëren (art. 1.2 Statuut)

Samenvatting (vervolg)

De ‘territorial reservation’ die Nederland heeft gemaakt in de Wet ter ‘Goedkeuring van verdragen met het oog op het voornemen deze toe te passen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba’, waardoor de territoriale werkingssfeer van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* beperkt wordt tot het geografisch Europese deel van Nederland staat op gespannen voet met art. 21.1 van het Handvest dat dergelijke beperkingen verbiedt.

Op grond van de geldende regelgeving is er geen mogelijkheid deze ‘territorial reservation’ te maken. Zodoende dient geacht te worden dat het Handvest op Bonaire gelding heeft en de weg openstaat om het Papiaments zoals gesproken op Bonaire onder deel III van het Handvest te brengen.

Inleiding

In de nieuwe staatskundige structuur van Nederland die op 10-10-10 tot stand is gekomen, heeft Nederland de verantwoordelijkheid gekregen voor twee nieuwe regionale talen. Naast het Fries zijn het Engels en Papiaments - talen die gesproken worden op de BES-eilanden - aan te merken als in Nederland gesproken regionale talen die bijzondere aandacht vragen. Waar het Fries in Nederland is beschermd door middel van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*, is een dergelijke bescherming voor deze talen nog niet tot stand gekomen.

Centrale vraag is of het Papiaments zoals gesproken op Bonaire onder het Europees Handvest beschermd kan worden en welk traject gevuld moet worden om het Papiaments op Bonaire te beschermen onder het Europees Handvest. Bij de 'Europese' verdragen die een rol kunnen spelen bij de bescherming van het Papiaments moeten de twee Europa's niet door elkaar gehaald worden, namelijk de Europese Unie en de Raad van Europa. Daarnaast - en taalpolitiek op de eerste plaats - speelt de Raad van Europa een belangrijke rol omdat deze instelling verantwoordelijk is voor het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*.

Het Papiaments op Bonaire

De eerste vraag is of het Papiaments zoals gesproken op Bonaire voor bescherming onder het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* in aanmerking komt (ongeacht of Nederland de taal heeft aangemeld). Daarvoor moet de taalsituatie op Bonaire getoetst worden aan art. 1 van het Handvest.

Streektalen of talen van minderheden zijn talen die:

- i. van oudsher worden gebruikt in een bepaald gebied van een Staat door onderdanen van die Staat die een numerieke minderheid vormen ten opzichte van de overige bevolking van de Staat;
- ii. verschillen van de officiële taal/talen van die Staat;
hieronder worden niet verstaan de dialecten van de officiële taal/talen van de Staat [...]

Bij de volkstelling op de Nederlandse Antillen in 2001 kwam naar voren dat het Papiaments de meest gesproken thuistaal is van de inwoners van Bonaire. Voor 8.059 mensen op Bonaire (74,7% van de totale bevolking) is Papiaments de thuistaal. Nederland heeft op dit moment een bevolking van ruim 16 miljoen inwoners, het Papiaments is dus een taal van een groep inwoners van Bonaire die een numerieke minderheid vormen ten opzichte van de overige bevolking van Nederland. De taal wordt ook gebruikt op de nabijgelegen eilanden Aruba en Curaçao. Buiten deze eilanden wordt de taal gebruikt in Nederland en de Verenigde Staten. Papiaments is een creoolse taal met elementen van Afrikaanse talen, het Spaans, Portugees, Nederlands, Engels en Amerindiaanse taalelementen, die in de achttiende eeuw is ontstaan en sinds die tijd op Bonaire wordt gebruikt. Het Papiaments heeft wel enkele woorden overgenomen uit het Nederlands, maar verschilt van de officiële taal, het Nederlands. Het Papiaments zoals gebruikt op Bonaire valt dus onder de definitie van art. 1 van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*.

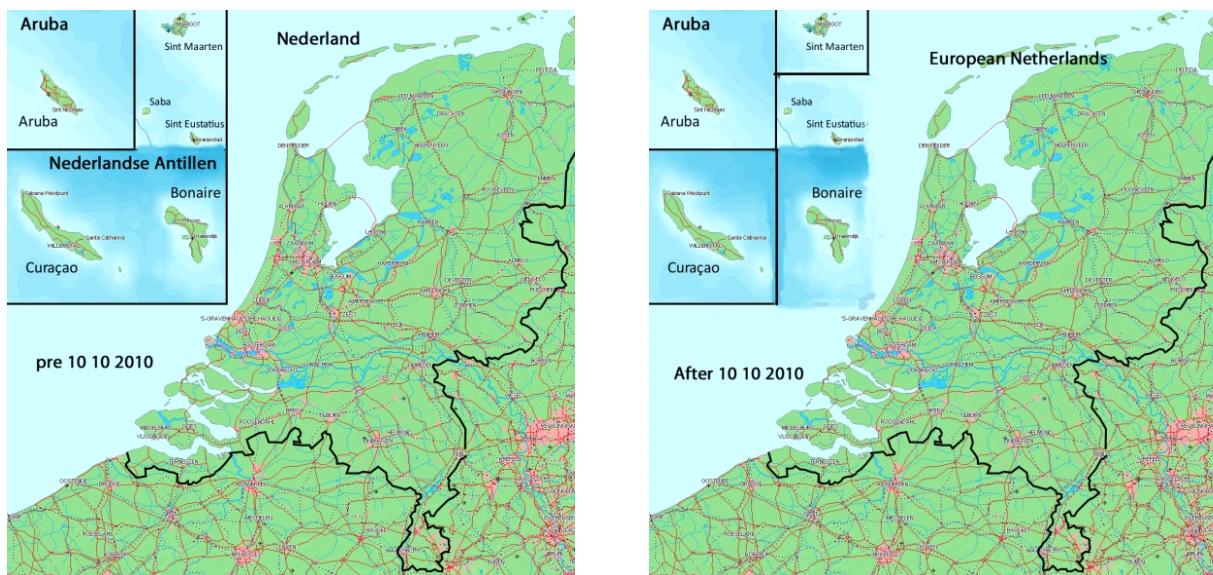
Het Papiaments wordt:-

- i. van oudsher [sinds 1700] gebruikt in een bepaald gebied van een Staat, [nl. Bonaire] door onderdanen van die Staat die een numerieke minderheid [14.000 Bonairianen] vormen ten opzichte van de overige bevolking van de Staat [16 miljoen Nederlanders];
- ii. verschillen van de officiële taal [het Nederlands]/talen van die Staat;
hieronder worden niet verstaan de dialecten van de officiële taal/talen van de Staat [...]

Nu vastgesteld is dat het Papiaments zoals gesproken op Bonaire een taal is volgens de definitie van art. 1 van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*, en het vast staat dat Nederland lid is van dit internationaal verdrag (met ingang van 1 maart 1998), is het noodzakelijk na te gaan waarom het Papiaments niet aangemeld is door Nederland na 10-10-10 en of deze keus juist is.

De staatskundige hervorming van 10-10-10

Na de staatskundige hervorming van 10-10-10 heeft zich ten aanzien van de plaats van Bonaire binnen het Koninkrijk een belangrijke verandering voorgedaan. In 1954 is in het Koninkrijk der Nederlanden het land de Nederlandse Antillen opgericht, maar door de grote tegenstellingen tussen de eilanden in het Caribisch gebied die de Nederlandse Antillen vormden, is dit land nooit een echte eenheid geworden. Sinds 2005 is er tussen Nederland, de Nederlandse Antillen en de bestuurders van de vijf eilanden¹ gesproken over veranderingen in de staatskundige verhoudingen in het Koninkrijk, overeenkomstig de uitkomst van verschillende volksraadplegingen die hebben plaatsgevonden. Op 4 oktober 2006 werd bekend dat de eilanden Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (afgekort BES) een status als Openbaar Lichaam binnen het Europese deel van Nederland krijgen. Een slotakkoord hierover werd ondertekend op 11 oktober 2006, de staatskundige hervorming kwam op 10 oktober 2010 (kortweg 10-10-10) tot stand. Sinds 10-10-10 maakt Bonaire onderdeel uit van het Europees deel van het Koninkrijk. De status van Bonaire, Saba en St. Eustatius kan worden vergeleken met die van de DOM² in Frankrijk: het Nederlandse parlement in Den Haag is de hoogste wetgever voor deze, met gemeenten vergelijkbare, bestuurlijke eenheden.

Vanuit Bonaire is vòòr 2010 op verschillende manieren aangedrongen op het toepasselijk verklaren van het Handvest en de bijzondere positie van het Papiaments. Het bestuurscollege van Bonaire heeft op 21 februari 2008, de internationale dag van de moedertaal, in een schrijven aan staatssecretaris Bijleveld van Koninkrijksrelaties, zijn bezorgdheid geuit over de status van het Papiaments in de nieuwe staatskundige structuur. Het bestuurscollege heeft aandacht gevraagd voor de rol die de in Nederland geldende wettelijke regelingen ten aanzien van regionale talen kunnen spelen bij een betere bescherming van het Papiaments. Hierbij was het doel om een wettelijke regeling tot stand te laten komen die recht doet aan de rol en status die het Papiaments in de samenleving heeft.

1 Aruba heeft sinds 1 januari 1986 een aparte status binnen het Koninkrijk (red.)

2 Départements et region d'outre-mer (Overzeese departementen)(red.)

In een motie van 22 december 2009 heeft de Eilandsraad van Bonaire de Nederlandse regering opgeroepen het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* toepasselijk te laten zijn op het Papiaments van Bonaire.

Bij de behandeling van de Rijkswet voor de wijziging van het Statuut in verband met de opheffing van de Nederlandse Antillen werd door de bijzondere gedelegeerde Sulvaran een motie ingediend die ertoe strekte dat het wenselijk is vast te leggen dat binnen het Koninkrijk de Nederlandse taal, de Papiamentse taal en de Engelse taal officieel erkende talen zijn. Voorgesteld werd in het Statuut voor het Koninkrijk de erkenning van de Nederlandse, de Friese, de Papiamentse en de Engelse taal te regelen. De motie is aangenomen, hier is echter nog geen gevolg aan gegeven.

Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden

In Nederland worden het Fries, Nedersaksisch, Limburgs, Romani en Jiddisch beschermd via het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*. Dit Handvest is een internationaal verdrag dat is opgesteld door de Raad van Europa. Voor het Papiaments dient, gezien de status van de taal, aansluiting gezocht te worden bij de positie van het Fries.

Het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* is, als het op 1 maart 1998 in werking treedt, niet van toepassing voor Aruba en de Nederlandse Antillen. Dit blijkt uit de ‘*Declaration contained in the instrument of acceptance*’ van 2 mei 1996, waarin staat: ‘*The Kingdom of the Netherlands accepts the said Charter for the Kingdom in Europe*.’ De bewoording ‘*the Kingdom in Europe*’³ was

in 1998 een staatskundige karakterisering die daarnaast ook een geografische eenheid inhield. Na deze datum (voor zover na te gaan tot 17 oktober 2013) is bij de Raad van Europa ten aanzien van de territoriale gelding geen nadere ‘*Declaration*’ afgegeven.

Het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden is, als het op 1 maart 1998 in werking treedt, niet van toepassing op Aruba en de Nederlandse Antillen.

Toch meet de Nederlandse regering dat het Handvest niet geldig is voor de BES-eilanden.

Voor de internationale verplichtingen die Nederland heeft ten aanzien van de BES-eilanden na 10-10-10, is de Wet ter ‘Goedkeuring van verdragen met het oog op het voornemen deze toe te passen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba [...]’ (Vergaderjaar 2008–2009, wetsontwerp 32 047) van belang. De territoriale werkingssfeer van de voor ‘*the Kingdom in Europe*’ geldende verdragen blijft vooralsnog beperkt tot het geografisch Europese deel van Nederland, tenzij het verdrag is opgenomen op een bij deze wet behorende positieve lijst. Op de BES-eilanden blijven de verdragen geldig die voorheen in de Nederlandse Antillen gelding hadden. Vanuit de Tweede Kamer is navraag gedaan naar de redenen om niet het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* (Raad van Europa, 5 november 1992), het *Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden* (Raad van Europa, 1 februari 1995) en het *Europees Handvest inzake lokale autonomie* (Raad van Europa, 15 oktober 1985) geldig te verklaren op de BES-eilanden. De Nederlandse regering beroept zich op art. 29 van het Verdrag van Wenen. Artikel 29, zo schrijft de Nederlandse Regeling: ‘*ligt ten grondslag aan de beslissing of een verdrag voor het Europese deel van Nederland geldt of juist voor het Caribische deel van Nederland zal gelden*.’ Dit artikel luidt: «*Tenzij een andere bedoeling uit het verdrag blijkt of op een andere wijze is komen vast te staan, bindt een verdrag elke partij ten opzichte van haar gehele grondgebied.*».

Deze uitleg van de Nederlandse regering staat op gespannen voet met de bedoeling van het Handvest, waarin uitdrukkelijk is vastgelegd dat een dergelijke territoriale uitzondering niet mogelijk is. De expli-ciete bedoeling van de opstellers van het Handvest is dat dit verdrag voor het hele grondgebied van de lidstaten geldig is. Volgens artikel 21 lid 1 van het Handvest kan een Staat: *'bij de ondertekening of bij de nederlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding een of meer voor-behouden maken ten aanzien van het tweede tot en met het vijfde lid van artikel 7 van dit Handvest. Er mogen geen andere voorbehouden worden gemaakt.'* Met betrekking tot het tweede tot en met het vijfde lid van artikel 7 van het Handvest zijn door Nederland geen voorbehouden gemaakt. Ten aanzien van het Handvest stelde het Committee of Experts vast: *'territorial reservations [...] are clearly not allowed by the Charter.'* Voorbehouden op het Handvest door lidstaten zijn niet toegestaan, de regels van deel II gelden voor alle regionale en minderheidstalen gesproken in de lidstaat, ongeacht of de staat deze taal heeft aan-gemeld. Volgens de opstellers bood de scheiding tussen deel II met algemene beschermingsmaatregelen voor alle talen en deel III met specifieke maatregelen voor door de lidstaten aan te wijzen talen genoeg differentiatiemogelijkheid. Het Committee of Experts wijst lidstaten erop dat de beoordeling van minder-heidstalen geen vrije keus van de staten is, maar dat elke taal die voldoet aan de definitie van art. 1 onder de bescherming van deel II valt.

Nederland had ook op grond van de Nederlandse wetgeving op 10-10-10 niet kunnen besluiten om het Handvest niet op Bonaire toepasselijk te laten zijn. De BES-eilanden hebben geografisch gezien een bijzondere positie in Nederland en op grond van deze positie kan er andere wetgeving toepasselijk zijn, maar mogelijke uitzonderingen (in wetgeving en verdragen) zijn wel objectief gedefinieerd. Conform het Statuut en het voorstel voor artikel 132a van de Grondwet - dat ook voor de 10-10-10 wetgeving de lei-draad was - kunnen er afwijkingen zijn tussen Europees Nederland en de BES-eilanden: *'Met het oog op de economische en sociale omstandigheden, de grote afstand tot het Europese deel van Nederland, hun insulaire karakter, kleine oppervlakte en bevolkingsomvang, geografische omstandigheden, het klimaat en andere factoren waardoor deze eilanden zich wezenlijk onderscheiden van het Europese deel van Nederland.'* De uitzonderingen van art. 132a GW en het Statuut creëren echter geen mogelijkheid om onderscheid te maken op grond van de taal.

Behalve dat territoriale beperkingen zijn uitgesloten volgens het Handvest, sluit ook de Nederlandse wet-geving territoriaal onderscheid bij mensenrechten uit. Internationale verdragen die mensenrechten bevat-tien dienen in heel Nederland op gelijke voet geldig te zijn. Dit is een tweede argument waarom Neder-land op grond van de nationale wetgeving niet had kunnen besluiten een geografische beperking op dit

*Internationale verdragen die
mensenrechten bevatten dienen
in heel Nederland op gelijke
voet geldig te zijn.*

mensenrechten verdrag te maken. De voorzitter van het Committee of Experts van het Handvest, professor Stefan Oeter, heeft uitdrukkelijk het belang van het Handvest bij de bescherming van de mensenrechten benadrukt. Bij de viering van 60 jaar Europees verdrag inzake de rechten van de mens (EVRM) op 19 oktober 2010, sprak Oeter over het Handvest, het EVRM en de taalrechten:

'Language is probably the most important feature of a national minority. When a national minority loses its language, complete assimilation will usually follow soon.' (Taal is waarschijnlijk het belangrijkste kenmerk van een nationale minderheid. Wanneer een nationale minderheid haar taal verliest, zal er meestal vol-ledige assimilatie volgen, red.) Het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden regelt de staatkundige relatie tussen de landen Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten. In het Statuut staat dat de landen zelfstandig hun eigen aangelegenheden behartigen en samen de koninkrijksaangelegenheden verzorgen (art. 43, lid 2 jo 45). Artikel 43 Statuut stelt: *'Elk der landen draagt zorg voor de verwezenlijking van de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de rechtszekerheid en de deugdelijkheid van het bestuur.'*

Doele en methodiek van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden

- Deel I van het Handvest

bevat de terminologie: Wat is een regionale of minderheidstaal die voor bescherming onder het Handvest in aanmerking komt.

- Deel II van het Handvest

formuleert algemene doelstellingen en beginselen ter bescherming van regionale en minderheidstalen en verklaart die beginselen en doelstellingen van toepassing op alle in een verdragsstaat gebruikte regionale en minderheidstalen. Door de Nederlandse staat zijn naast het Fries, de Roma talen, het Jiddisch, Nedersaksisch en Limburgs als regionale of minderheidstaal erkend die in aanmerking komen voor de bescherming als geformuleerd in deel II van het Handvest.

- Deel III van het Handvest

Het Fries is erkend onder deel III van het Handvest. De Nederlandse regering heeft voor de Friese taal uit het ‘keuzemenu’ van het Handvest 48 bepalingen onderschreven die liggen op de terreinen onderwijs, rechterlijke autoriteiten, bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten, media, culturele activiteiten en voorzieningen, economisch en sociaal leven en grensoverschrijdende uitwisselingen. Per artikel geeft het Handvest meerdere mogelijke gradaties van bescherming. Het is aan de verdragssluitende staat om te bepalen in welke mate bescherming wordt verleend. Met betrekking tot het rechtsverkeer heeft de Nederlandse regering vooral die leden van artikelen onderschreven die overeenkomen met de bestaande situatie.

- Deel IV van het Handvest

bevat de regels over de toezichtprocedure. Door de verdragsstaat wordt een rapport opgemaakt over de maatregelen die genomen zijn voor de erkende minderheidstalen. Hierop vindt een onderzoek plaats door een commissie van deskundigen die rapporteert aan de Raad van Ministers van de Raad van Europa. De Raad van Ministers doet hierop vervolgens een aanbeveling aan de verdragsstaat met verbeteringsvoorstellen ten aanzien van de wijze van implementatie van het Handvest.

Het doel van het Europees Handvest is de bescherming van talen en niet de bescherming van minderheden. De diversiteit aan talen en culturen binnen Europa kan worden veilig gesteld door deze tot een integraal onderdeel van het erfgoed te maken. De preamble overweegt dat:

‘De waarde van de wisselwerking tussen verschillende culturen en van meertaligheid beklemtonende en overwegende dat de bescherming en bevordering van streektalen of talen van minderheden niet ten koste mag gaan van de officiële talen en van de noodzaak deze te leren; Zich ervan bewust dat de bescherming en bevordering van streektalen of talen van minderheden in de verschillende landen en regio’s van Europa een belangrijke bijdrage vormen aan de opbouw van een Europa dat is gegrondvest op de beginselen van democratie en culturele verscheidenheid binnen het kader van nationale soevereiniteit en territoriale integriteit,’

Het explanatory report (toelichtend rapport, red.) ziet als grootste gevaar voor de regionale en minderheidstalen de standaardisering die van de moderne maatschappij uitgaat, in het bijzonder van de media, en de bedreigende invloed van staatsbeleid dat op assimilatie gericht is (paragraaf 2). De kwalificatie ‘minderheid’ heeft betrekking op de taal die door een minderheid van de inwoners van een staat gesproken wordt. Op deze wijze was het niet noodzakelijk om te komen tot een definitie van ‘minderheid’. Terminologie die tot discussie zou kunnen leiden, waaronder benamingen zoals ‘Volksgruppen’, ‘National minorities’ en ‘Groupes ethniques’, werd vermeden. Het Handvest kent geen individuele of collectieve

rechten toe aan de burgers die een regionale of minderheidstaal spreken. Het verplicht echter de deelnemende landen door middel van regelgeving of andere maatregelen de positie van de regionale en minderheidstalen te waarborgen en te verbeteren. De nadruk wordt gelegd op talen en geeft staten door een keuzemenu - dat hierna besproken zal worden - de mogelijkheid zeer nauwkeurig de bescherming te kiezen die zij aan bepaalde talen willen geven. Een bescherming die tevens een afspiegeling dient te zijn van het aantal personen dat de minderheidstaal spreekt.

In deel I van het Handvest wordt vastgelegd wat een regionale of minderheidstaal is. Het gaat hierbij om een taal die 'van oudsher' gebruikt wordt in een bepaald gebied van een verdragsstaat door een groep inwoners die naar aantal kleiner is dan het inwoneraantal van de rest van de staat (artikel 1). Het is niet van belang hoe groot de groep inwoners is die een bepaalde taal spreekt, het Handvest geeft geen minimumaantallen. Naar de mening van de opstellers van het Handvest is het keuzemenu van deel III flexibel genoeg om een aanvaardbaar (minimum)kader te scheppen om zelfs de kleinste talen (klein gezien het aantal sprekers) te beschermen. Dialecten van officiële talen vallen buiten de reikwijdte van het Handvest; zij worden niet als taal gezien. Talen van immigranten worden evenmin door het Handvest beschermd.

Van groot belang is een juiste interpretatie van *Article 7 1st paragraph* van het Handvest, namelijk dat de staat zich zal inspannen om:

b) the respect of the geographical area of each regional or minority language in order to ensure that existing or new administrative divisions do not constitute an obstacle to the promotion of the regional or minority language in question;

Nu de Nederlandse Antillen zijn opgedeeld in verschillende nieuwe staatskundige- en administratieve entiteiten, mag dit op generlei wijze een obstakel vormen voor de '*promotion of the regional or minority language in question*' (promotie van de desbetreffende regionale of minderheidstaal, red). Art. 7 lid 1

... een geografische herschikking van de administratieve indeling kan noodzakelijk zijn, maar mag onder geen beding leiden tot een negatief effect op de taal.

onder b dient dus als volgt uitgelegd te worden: een geografische herschikking van de administratieve indeling kan noodzakelijk zijn, maar deze mag onder geen beding leiden tot een negatief effect op de taal. Hierbij kan gedacht worden aan de mogelijkheden die een burger in de oude staatskundige situatie had om met bijna alle ambtenaren van de centrale overheid (ministeries, belastingdienst) in zijn eigen taal te communiceren

en de nieuwe situatie waarin deze communicatie ingeperkt wordt, omdat de ambtenaren in het nieuwe bestuurscentrum deze taal niet beheersen en alleen in de officiële taal wensen te communiceren.

Indien de nieuwe staatskundige structuur geen negatieve invloed mag hebben op de regionale taal, zal dit ook betekenen dat de mogelijkheden om onderwijs te volgen in deze taal niet slechter mogen worden. Juist onderwijs in de regionale taal is een van de belangrijkste middelen om het voortbestaan van de taal te garanderen. Noodzakelijkerwijs volgt uit dit artikel dat er een bestandsopname dient te komen van de huidige wetgeving en praktijk met betrekking tot het gebruik van de verschillende talen op Bonaire in het onderwijs als instructetaal op de verschillende schoolniveaus.

Recente ontwikkelingen (toegevoegd januari 2015)

Ten aanzien van minderheidstalen die binnen een lidstaat worden gebruikt, maar niet onder het Handvest worden erkend, heeft het *Committee of Experts* zich een actieve rol aangemeten, waarbij ook de positie van de niet door de lidstaten erkende talen onderzocht wordt.³ Dat met de ‘Europees talen’ die volgens de preambule bij het Handvest voor bescherming in aanmerking komen dient ‘Europa’ gelezen te worden als een geografisch gebied overeenkomende met de landen van de Raad van Europa.

Het Papiaments zoals gesproken op Bonaire is een creoolse taal. Bij de ondertekening van het Handvest heeft Frankrijk de positie van de in Frankrijk gesproken talen nader onderzocht. Voor Frankrijk geldt de Grondwettelijke grondgedachte dat de Franse staat een en ondeelbaar is, dus als het Handvest in Frankrijk gaat gelden, dan moet het in alle delen die het territorium vormen ook gelden. Op dit moment heeft Frankrijk het Handvest wel ondertekend maar niet geratificeerd. Het is in Frankrijk dus geen bindend verdrag. Bij de voorbereiding heeft Bernard Poignant, burgemeester van Quimper, een document opgesteld, waarin naast een aantal regionale talen gesproken in Frankrijk zoals het Nederlands in het Département du Nord, het Creools zoals gesproken in Guyana, Guadeloupe, Martinique en Réunion, is opgenomen als een van de talen die beschermd dienen te worden.

Op 28 januari 2014 heeft het Franse parlement de weg vrij gemaakt voor de noodzakelijke grondwetswijzigingen om het Handvest in werking te laten treden.

In het door Bernard Cerquiglini opgemaakte rapport over regionale talen in Frankrijk wordt een opsomming gegeven van vijfenzeventig in Frankrijk gesproken talen die onder de definitie van art. 1 van het Handvest vallen, waarop deel II van het Handvest van toepassing is, en die in enkele gevallen in aanmerking komen voor bescherming onder deel III. Voor de *Départements d'Outre Mer* (DOM) (Overzeese Departementen, red.) betreft het twee soorten creoolse talen. Ten eerste het Creools met een van het Frans afstammend idioom, het Martiniquais, Guadeloupéen, Guyanais en Réunionnais en daarnaast het ‘Créoles bushinenge’ met een Engels-Portugees invloed, gesproken in Guyane (Saramaca, Aluku, Njuka, Paramaca).

Het moge duidelijk zijn dat de zin in de preambule waarin staat dat het Handvest opgesteld is voor ‘*la protection des langues régionales ou minoritaires historiques de l’Europe*’, betrekking heeft op de talen van alle burgers van de lidstaten van de Raad van Europa. Dat aan de bewoording ‘historische regionale talen of talen van minderheden in Europa’ een ruime uitleg gegeven dient te worden blijkt wel uit de recente ontwikkelingen in Spanje.

Bij de ratificatie van het Handvest door Spanje zijn verschillende talen niet opgenomen onder deel II of III van het Handvest, waaronder het Berbers zoals gesproken in Melilla en het Arabisch als gesproken in Ceuta.⁴ Bij de 2e monitoring cyclus werd door het *Committee of Experts* specifieke aandacht gevraagd voor het Tamazight (Berbers) als gesproken in Melilla.⁵ Hoewel in het Spaanse rapport over de implementatie van het Handvest wordt aangegeven dat deze talen geacht worden onder deel II van het Handvest te vallen, gaat deze uitspraak de Raad van Ministers niet ver genoeg. De Raad van Ministers heeft bij de 2e tweede monitoring van de implementatie van het Handvest nogmaals expliciet uitleg gevraagd over de

3 Vesna Crnic-Grotic, ‘The Work of the Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (June 2006-June 2007)’, European Yearbook of Minority Issues Vol 6, 2006/7, p. 390.

4 Council of Europe, Application of The Charter In Spain, Initial monitoring cycle, A. Report of the Committee of Experts on the Charter, B. Recommendation of the Committee of Ministers, 21 September 2005, ECRML (2005) 4. ‘250

5 Recommendations of the Committee of Experts, 2nd monitoring cycle, ECRML (2008) 5: ‘The Committee of Experts would welcome information from the Spanish authorities on the situation of the Tamazight language, including whether there has been a traditional and continuous presence of the language in the Autonomous City of Melilla.’ Zie ook: A. Nogueira Lopez ea. ed., Shaping Language Rights - Commentary on the European Charter for Regional or Minority Languages in Light of the Committee of Experts’ Evaluation (Strasbourg : Council of Europe, 2012) p. 57, 63, 128.

status van het Berbers en Arabisch in Spanje.⁶ Sinds 1 August 2001 is het Berbers dus de facto een ‘territorial language’ onder deel II van het Handvest. In het derde rapport van Spanje over de implementatie van het Handvest worden de inspanningen van de Spaanse overheid voor het Tamazight als gesproken in Melilla en het Dariya van Ceuta geëvalueerd.⁷

Afronding

Met de vaststelling dat het Papiaments zoals gesproken op Bonaire een regionale taal is zoals omschreven in art. 1 van het Handvest en de conclusie dat het Handvest territoriale beperkingen niet toe staat, dient nagaan te worden op welke wijze het Papiaments wel onder deel III van het Handvest beschermd kan gaan worden.

Wat al tot stand gekomen is

Het NA Landsbesluit schrijfwijze Papiaments en Nederlands (PB 2008, no. 88) is op 10-10-10 komen te vervallen, maar in februari 2013 vervangen door de Eilandsverordening schrijfwijze Papiaments. Door de IBES (= Invoeringswet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, red.) was de Nederlands-Antilliaanse wetgeving over taalgebruik door de overheid komen te vervallen voor Bonaire. Voor het schriftelijk gebruik door de lokale overheid was daarom een taalverordening verplicht. Met de Eilandsverordening over het taalgebruik in het bestuur uit februari 2013 is een keuze voor een volgend taalbeleid gemaakt.

---

⁶ Recommendations of the Committee of Ministers, RecChL (2008) 5.

⁷ Cuarto Informe Sobre El Cumplimiento En España De La Carta Europea De Las Lenguas Regionales O Minoritarias, Del Consejo De Europa, 2010 – 2013, te raadplegen op http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/PeriodicalReports/SpainPR4_esp.pdf

Wat staat er te doen?

- *Taalbeleidsplan*

Op Bonaire dient de lokale overheid te komen met een beleidsplan voor de taal. In het beleidsplan regel je doelstellingen, zoals taalonderwijs voor ambtenaren, aanschaf Papiamentstalige boeken en tijdschriften voor bibliotheek, taal op straatnamen, bewegwijzering.

- *Consultatief orgaan Papiamentu*

Om kennis bijeen te brengen dient de lokale overheid een Consultatief orgaan Papiamentu in te stellen.

- *Kwantitatief taalonderzoek*

Om feitelijke onderbouwing aan het taalbeleid te geven dient kwantitatief taalonderzoek opgezet en uitgevoerd te worden.

- *Bestuurskundig / juridisch wetenschappelijk onderzoek*

- *Rol die Akademia Papiamentu en SPLIKA hierbij kunnen spelen:*

a) Contact onderhouden met andere NGO's in Nederland en Europa.

b) Materiaal bijeenbrengen over de positie van het Papiaments in Nederland.

c) Contact zoeken met het *Committee of Experts* van het Handvest.

Het *Committee of Experts* heeft zich een actieve rol aangemeten ten aanzien van minderheidstalen die binnen een lidstaat worden gebruikt, maar niet onder het Handvest worden erkend, waarbij ook de positie van de niet door de lidstaten erkende talen wordt onderzocht.

d) De positie van het Papiaments op Bonaire op de agenda krijgen van het *Committee of Experts* bij de volgende rapportageronde van het Handvest.

- *Aanpassing Nederlandse wetgeving*

Naar aanleiding van de uitkomsten van het Bestuurskundig/juridisch wetenschappelijk onderzoek en het Kwantitatief taalonderzoek moet de Nederlandse wetgeving voor de BES-eilanden aangepast worden (bijvoorbeeld een Rijkswet taalgebruik Gemeenschappelijk Hof om invulling te geven aan de rechtstalen). Hierbij kan een initiatief vanuit Aruba, Curaçao en St. Maarten komen.

Pas na de aanpassing van wetgeving kan Nederland het Papiaments aanmelden, omdat een zo hoog mogelijk beschermingsniveau noodzakelijk is binnen het keuzemenu en het Handvest (als een lagere bescherming wordt gekozen) belemmerend zou kunnen werken.

Nihayra Leona

Nihayra Leona (Curaçao, 1984) is na haar eindexamen aan het Maria Immaculata Lyceum naar Nederland vertrokken waar zij in Enschede haar studie Commerciële Economie heeft voltooid.

Zij studeert nu psychologie, specialisatie Klinische Ontwikkelingspsychologie. Op dit moment is ze bezig met haar masterscriptie over de leesmotivatie en het leesgedrag van vmbo leerlingen, een groep die voor een groot deel bestaat uit eerste en tweede generatie immigranten met het Nederlands als tweede taal. Ze is tevens docent aan de Universiteit van Amsterdam.

Nihayra Leona is het jongste bestuurslid van de sectie Papiaments van de beroepsvereniging van talendocenten Levende Talen. (<https://levendetalen.nl/talensecties/sectie-papiaments/>)
Zij wil zich in de toekomst inzetten voor kinderen die in een meertalige omgeving opgroeien.

© Cain Photography

Plenaire discussie

Nihayra Leona

moderator

Genodigde: Volgens mij, moeten alle uitspraken in de Hoge Raad in het Nederlands zijn. Dus ook al staat het niet als zodanig, de facto is het wel zo, of ben ik abuis?

Bastiaan van der Velde: U heeft gelijk, maar het is niet zo dat daar er in Frankrijk bijvoorbeeld staat dat de taal van de republiek het Frans is, dat dan een andere taal uitgesloten wordt. Zo'n artikel kent de Nederlandse Grondwet niet. Ik denk ook niet dat het de uitspraak is waar je op moet focussen, maar dat het veel belangrijker is dat er op Aruba of Curaçao of Bonaire voor de rechter in de eigen taal wordt genotuleerd. In hoger beroep en in cassatie vinden alle zaken alleen maar schriftelijk plaats. Die hele persoon komt niet meer aan het woord eigenlijk. Dat is de plek waar de getuigenissen worden vastgelegd.

Genodigde: Op Curaçao vroeg ik aan iemand: Welke taal prevaleert bij het interpreteren van een uitspraak als er een verschil is in de Nederlandse en de Papiamentse tekst? Hij zei het Nederlands. Toen zei ik dat er dan totaal geen sprake is van gelijkheid. Laten we dat gewoon accepteren en erkennen.

Nihayra Leona: Dus wat u zegt meneer, is dat wij dat eerst moeten aanpakken voordat we andere stappen kunnen zetten.

Genodigde: Het Papiaments is geen officiële taal, daar moeten we beginnen.

Gerladine Dammers: Het Papiaments is wel een officiële taal op Bonaire.

Genodigde: Misschien heb ik u niet goed begrepen, maar ik heb altijd begrepen dat als je Nederlands met je kinderen spreekt, ze dan geen achterstand zullen hebben als ze naar school gaan. U zegt, mensen uit Bonaire, Aruba, Curaçao in Nederland, je moet Papiaments praten met je kinderen. Wat is uw standpunt daarin?

Onno Falkena: Mijn standpunt is dat een eentalige benadering voor meertalige kinderen, voor meertalige situaties, altijd verkeerd is. Het uitgangspunt van dit project (voorleesproject, red.) was 'Meer talen, meer toekomst' ('Mas idioma, mas chêns'). Het is een prachtige start van een mensenleven om op te groeien, om volledig op te groeien met meerdere talen. Dan heb je ook meer kans om later een derde of een vierde taal erbij te leren. Het is wel belangrijk dat ook die eerste taal wordt ontwikkeld, dus dat er ook in het Papiaments wordt voorgelezen en dat het Papiaments wordt ontwikkeld, ook bij mensen uit Caribisch Nederland die in Nederland wonen.

Natuurlijk, als je in Nederland woont ga je ook naar een Nederlandstalige school, dan leer je ook Nederlands. Maar Papiaments is ook belangrijk en ik denk dat verdere erkenning van het Papiaments eraan kan bijdragen dat minder moeite tegen mensen uit Caribisch Nederland wordt gezegd dat ze thuis Nederlands moeten spreken. Trouwens, wat je thuis spreekt is je eigen zaak, daar heeft de overheid helemaal niks over te zeggen.

Bastiaan van der Velden: Het is jammer van de discussie over onderwijsstaal op Curaçao die daar zo'n tien jaar geleden is gevoerd. Er is ongelofelijk veel internationaal wetenschappelijk onderzoek over de taal waarin je kinderen les zou moeten geven als ze in een bepaalde taalsituatie opgroeien. Het totaal miskennen van al die gegevens heeft ertoe geleid dat er toen een heel slechte wetgeving is gekomen. Ik denk ook dat het daarom erg belangrijk is om goed contact te onderhouden met wat er in Friesland gebeurt. Door het project Mercator Kenniscentrum, wat net aan de orde is gekomen, de Friese academie,

van l. naar r.: Nihayra Leona, Onno Falkena, Geraldine Dammers en Bastiaan van der Velden

© Cain Photography

de universitaire opleiding Fries in Groningen, is er heel veel kennis en het zou voor Bonaire, denk ik, fantastisch zijn als we die studenten naar Bonaire kunnen krijgen. Stinapa is al een heel goede hub voor promovendi die naar de natuur onderzoek willen doen. Het zou fantastisch zijn als we op dezelfde manier jonge wetenschappers uit Groningen naar Bonaire kunnen krijgen die delen van hun onderzoek doen om meer te weten te komen over hoe dat daar functioneert.

Genodigde: Ik wil het belang onderstrepen van het spreken van de moedertaal voor het leren van andere talen. Mijn vrouw en ik hebben altijd Papiaments gesproken met onze twee dochters die op Curaçao op een Nederlandstalige school hebben gezeten. Niet uit ideologie of wat dan ook, maar gewoon omdat het zo gelopen is, omdat wij zelf Papiamentstalig zijn opgevoed. Vanwege mijn baan zijn we in 2004 naar Nederland gekomen. Vervolgens in 2009 naar Brazilië en vorig jaar terug naar Nederland. Altijd Papiaments sprekend en ze hebben in die tijd voortreffelijk Nederlands geleerd, Engels geleerd en aan tafel spreken we Papiaments. Iemand op Curaçao zei tegen mij; ja maar dat komt omdat jullie slim zijn. Maar dat heeft er niets mee te maken. Het heeft te maken met goed onderwijs en met consistentie in het spreken van de moedertaal. Thuis goed de moedertaal spreken, op school goed onderwijs krijgen en de zaken niet door elkaar halen. En ik kan vandaag met trots zeggen dat ik twee dochters heb die goed Papiaments, goed Nederlands, goed Engels spreken en ook nog Portugees!

Olga Orman: Mijn naam is Olga Orman. Geboren op Aruba, ongeveer 50 jaar in Nederland wonend. Ik heb hier in het onderwijs gestreden, ook voor de kinderen die hier Papiaments thuis spreken. Dat zij ook zulke mooie boekjes thuis zouden kunnen lezen, omdat het ook belangrijk is dat zij waardering hebben voor hun eigen taal. Daar begint het mee. Mijn vraag - of beter gezegd suggestie - is aan Geraldine Dammers. Ik denk dat voordat je de taal zelf aanpakt, het is belangrijk - en eigenlijk zou het gelijk moeten gebeuren - je ook het onderwijssysteem moet aanpakken. Het onderwijssysteem zou zodanig moeten zijn dat het mogelijk is dat het een meertalige school wordt. Want anders krijg je, er was ergens

gezegd, van ja, je kunt geschiedenis geven in het Papiaments of muziek, dan willen ze meteen Papiaments in de muziekhoek duwen, zogenaamd omdat alle mensen goed kunnen dansen en zingen. Daar moet je voor uitkijken. Het onderwijsysteem zal tegelijkertijd ook aangepakt moeten worden.

Ik ga in verband met leesbevordering van de boeken die ik geschreven heb in het Papiaments, ook voor kinderen, regelmatig naar Aruba, Curaçao en Bonaire. Ik ben pas geleden op Aruba geweest, waar op dit moment een project gaande is dat heel belangrijk is en denk ik ook een goed voorbeeld. Het gaat om een meertalige school, waarbij ook het onderwijsysteem aangepakt wordt. Dat is mijn suggestie.

Geraldine Dammers: Dank u wel. Ik moet u eraan herinneren dat onze scholen nu onder het ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschappen (OCW) vallen, dus ook onder Nederlandse wetten en dat betekent het Nederlands de voertaal is.

© Cain Photography

Onno Falkena: Er zijn ook scholen in Friesland, die onder het ministerie van OCW vallen - en die met medeweten van datzelfde ministerie - drietalig zijn. Het gaat vaak ook om het misverstand, er wordt vaak door Nederlanders gezegd dat meer onderwijsstijd in een andere taal ten koste gaat van het Nederlands. Dat hoeft natuurlijk helemaal niet zo te zijn als de activiteiten binnen de verschillende talen goed op elkaar worden afgestemd.

Olga Orman: Het gaat er voornamelijk om hoe het onderwijs gegeven wordt, het onderwijsysteem. Al die schoolvernieuwingen zijn er geweest en die hebben mogelijk gemaakt dat je anders omgaat met het onderwijs, waardoor je die talen binnen het onderwijs zou kunnen geven. Op Aruba wordt gekeken naar het onderwijsysteem in Costa Rica, in het Caribisch gebied zelf en daar worden voorbeelden van genomen.

Onno Falkena: Ik denk dat de digitale beschikbaarheid van de taal en lesmateriaal ook enorm belangrijk is. Je hebt nu wel boekjes meegenomen, maar Tomke is ook een website en het is erg belangrijk dat leermiddelen ook op een moderne en aantrekkelijke manier op de iPad beschikbaar zijn en dan doen kinderen het ook graag. In Friesland zijn we volop bezig om die slag te maken en daar zijn we nog lang niet mee klaar.

© Cain Photography

Genodigde: Ik ben Sietse Hiemstra (?) uit Friesland, gepensioneerd en iedere dag nog volop bezig als taalactivist. Ik wilde nog graag een opmerking maken, een toevoeging; de Europese Commissie heeft een soort formule ontwikkeld voor drietalig onderwijs. In Friesland moet het drietalig worden. In mijn visie moet dat integraal drietalig zijn, zodat bij ieder vak dat je geeft, alle talen integraal aan de orde moeten komen. Gisteren heb ik een mailtje gekregen van de gemeente (?) Friesland dat ze daar serieus aan gaan werken. Dat zal dus wel een project worden van drie (?) jaar. Dat betekent dat je alle leermiddelen geïntegreerd gaat schrijven in het Fries, in het Nederlands, in het Engels en op elkaar betrekken, zodat je dan ook de vaktaalelementen in drie talen aangeleerd krijgt. Dat is een andere benadering, nog nergens op de wereld gedaan en nu in Friesland praktisch moet gebeuren. Dat is de eerste opmerking.

De tweede is dat bij de Europese Commissie een advies staat - en dat staat ook in een advies van de Vereniging van Leraren in Levende Talen - dat er een andere taal naar keuze moet komen met een sterk verruimd en vraaggestuurd taalkeuze-aanbod. Dat kan interessant zijn voor de gemeenschap hier in Nederland, maar wat doen we daarmee? Wat doen we met al die ouders in Den Haag en buiten Den Haag die denken van; zal ik nou Nederlands met de kinderen spreken of? Nou, dat moet een vervolg krijgen in het onderwijs. Daar zou een organisatie voor ontwikkeld moeten worden en een andere wet voor in de plaats moeten komen. Die Nederlandse wet zou er dan toe kunnen leiden dat er inderdaad een verplichting is voor bepaalde talen en moet ervoor zorgen dat dat dan ook gebeurt middels het leerplan van de scholen. En wat betekent dat dan voor die twee leerlingen in Leeuwarden van Antilliaanse ouders die dat ook graag willen?

Onno Falkena: Dat zijn er meer!

Sietse Hiemstra: Dat zou je met de moderne media vanuit centrale plekken - dat wordt in Friesland gedaan via videoconferentie - kunnen sturen. Met hulp van de iPad en dat soort dingen, kan je dit omzetten in een wettelijke verplichting en dan kan je aan iedereen in Nederland moedertaal- of thuistaalonderwijs verplicht geven. Verplicht zeg ik, op jullie aanvraag. Jullie vragen het aan en de staat moet het geven. De organisatie ervan, dat is vers twee, dat komt wel en dat kan wel. Mijn vraag nu is, wat denken jullie alle drie van mijn voorstel?

Geraldine Dammers: Mag ik weten welke drie talen dat zijn?

Sietse Hiemstra: In Friesland is dat het Fries, Engels en Nederlands. Jullie zouden zelfs kunnen denken aan een viertalige component omdat het Spaans er ook bij komt. Omdat het Papiaments natuurlijk heel veel elementen uit het Spaans heeft. Zoals wij ook denken aan het Duits.

Bastiaan van der Velde: Dat zijn heel veel vragen, maar ik wil even een ding hier uit halen wat we net gehoord hebben en dat is, ik heb een boekje geschreven over de ontwikkeling van het Fries en hoe die taalstrijd heeft plaatsgevonden. Waar ik ook in Friesland kwam, daar hadden mensen een idee over de plekken, de situaties waar ze hun taal mogen gebruiken, behoren te gebruiken, moeten gebruiken zoals we het net hoorden. En die *self esteem*, dat inzicht dat bestaat - jammer genoeg - op Bonaire, Curaçao en Aruba, aanzienlijk minder. Daar moet dus heel hard aan gewerkt worden, aan die kennis, aan weten, op die plekken behoor ik het gewoon te kunnen gebruiken. Daarom denk ik dat dit een fantastisch betoog daar ook voor was. Dank u.

Geraldine Dammers: Wat het Papiaments betreft, we hebben te weinig middelen, leermiddelen in het Papiaments, weinig leesmateriaal, leesboeken, dus daar zal heel erg hard aan gewerkt moeten worden. En wat dat betreft zijn wij weer afhankelijk van Curaçao, van de Fundashon Planifikashon di Idioma (FPI). Dan komt er nog bij dat dat allemaal betaald moet kunnen worden en voor Papiaments is er bijna nooit geld.

Sietse Hiemstra: Even voor wat betreft de geldkwestie, dat wordt wel vaker aangehaald, maar geld is nooit het probleem, nooit! De verdeling van het geld is altijd het probleem.

Jennifer Martina: Mijn naam is Jennifer Martina, ik ben rechtenstudent aan de Hogeschool Utrecht. Mijn vraag aan u, meneer van der Velden, is: Het Nederlands is verankerd in de Grondwet en er is ook een bepaling over het Fries, maar is het juridisch haalbaar om het Papiaments in de Grondwet op te nemen?

Bastiaan van der Velden: Nee, nee, nee, even terug. In de Grondwet staat niets over talen. Het Fries is door de 'Wet op het Fries', die nu net opnieuw is gehercodificeerd vastgelegd als de officiële taal in Friesland en voor een bepaald aantal gevallen buiten Friesland. Dan kom je bij de vraag of het zin heeft om het Fries of het Papiaments in de Grondwet op te nemen. De Grondwet is eigenlijk een soort spoorboekje van hoe - hier aan de overkant in het Binnenhof - gewerkt moet worden. Als je daar het Nederlands of het Fries of het Papiaments in opneemt, ben je geen stap verder. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft op dit moment een officiële lijst met taalwetten die over het Papiaments gaan. Daar staan, ik geloof vijfendertig wetten op. Ik heb er zelf al een stuk of zestig dus ze weten zelf niet eens waar de taalwetgeving met betrekking tot het Papiaments is vastgelegd. Zelfs al zou je in de Grondwet iets over het Papiaments willen vastleggen, dan moet je daarna toch nog al die vijftig/zestig wetten stuk voor stuk nagaan om aan je recht te komen. Dat is een heel groot werk wat misschien in de komende tijd gedaan kan worden door een student, maar op dit moment is er zelfs bij het ministerie van BZK vooral onkunde op dit gebied.

Willem Gijsen: Ik heet Willem Gijsen en ik heb mijn ervaring opgedaan in het onderwijs in zware gebieden, zoals de binnenstad van Den Haag. Wat ik erg goed vind van Geraldine Dammers, is dat ze aangeeft hoe de zaken zijn aangepakt na 10-10-10. Dat wil zeggen, het sluipend proces - wat ik zelf ook heb meegemaakt - om van het Papiaments weer een tweede, derderangs koloniale taal te maken, door Papiaments geen examenvak meer te laten zijn in het voortgezet onderwijs. Ik heb het zelf meegemaakt met het wegstellen van Turks, Arabisch, Spaans in gebieden waar veel minderheden wonen.

Tegelijkertijd heb je heel goed verteld dat inspecteurs van Nederlandse origine geen enkele belangstelling hebben om iets te bekijken wat betreft onderwijs in het Papiaments. Dat gebeurde hier in Nederland ook. Daar waar heel slecht Arabisch werd gegeven, er zelfs geciteerd werd uit de Koran, was er geen inspecteur te bekennen, terwijl schoolhoofden van basisscholen in de Schilderswijk dondersgoed wisten, evenals ik, dat het een foute boel was. Er werd de andere kant op gekken. Wat nu op Bonaire gebeurt, wat je hoort, is toch een sluipend proces van kolonisatie, waarbij de Bonairiaan, de bevolking zelf, met

de voeten getreden wordt. Nee, dat is niet waar, natuurlijk is het niet waar, want het gebeurt sluipend, geraffineerd en ik ben erg blij met jouw bijdrage over dat sluipend proces van achteruitgang van iemands moedertaal, dat dat duidelijk voor het voetlicht is gebracht. Bedankt.

Nihayra Leona: Ik heb het gevoel dat we aan het begin van een discussie staan. Wij gaan dus sowieso nadenken over hoe we dit verder kunnen oppakken, want het is ook niet fijn om het zo af te kappen terwijl er nog veel te zeggen is.

© Cain Photography

Genodigde: Ik heb een vraag aan mevrouw Dammers. U zei net dat u afhankelijk was van het FPI. Ik begrijp even niet goed hoe het Openbaar Lichaam Bonaire afhankelijk is van Curaçao.

Geraldine Dammers: Zo is het wel, mevrouw.

Genodigde: Maar waarom?

Geraldine Dammers: Wat leermiddelen betreft zijn we afhankelijk, wij maken zelf geen leermiddelen.

Genodigde: Maar kunt u niet ergens anders terecht voor het maken van leermiddelen, in plaats van op Curaçao te moeten wachten?

Geraldine Dammers: Aruba misschien? Dan moeten we de spelling aanpassen.

Genodigde: Deze meneer had het net over geld en als het FPI niet opscheet met het produceren van de leermiddelen, zie ik niet waarom u daar op moet gaan zitten wachten en niet direct een ander potje kan gaan aanspreken.

Geraldine Dammers: Ik wil graag weten hoe dat potje heet.

Genodigde: Ik heb een vraag aan u alle drie. Wat zou u - als u de kans zou krijgen - de Bonairiaanse overheid kunnen adviseren om de steeds groeiende dominante rol van het Nederlands te stoppen ten opzichte van het Papiaments?

Onno Falkena: Daar heb ik wel een reactie op. Ik vind dat er een integratieplicht zou moeten gelden op Bonaire. Er wordt van nieuwkomers in Nederland verwacht dat ze binnen afzienbare tijd goed Nederlands leren. In Friesland is het al zo dat de gemeenteraden, de Provinciale Staten, in het Fries vergaderen. Als je nieuw in Friesland komt wonen en je wilt daar meedoen, dan moet je op zijn minst het Fries kunnen verstaan en lezen. Dat is inmiddels gewoon bij ons. Dat wil niet zeggen dat dat altijd zonder problemen is, maar... waar een wil is, is een weg.

Genodigde: Drie jaar was Henk Kamp op Bonaire. Hij was daar minister van Sociale Voorzieningen en sprak geen woord Papiaments. Bonaire heeft niks; geen kinderbijslag, geen huursubsidie. Het is goed wat Gerladine Dammers doet en als het niet lukt, wij blijven trots op het Papiaments.

Gerladine Dammers: Wat ik aan mijn eigen overheid kan suggereren? Deze meneer dacht eerst dat de overheid het Papiaments nog niet had erkend, maar dat is wel zo. Wat wij willen is dat ze echt gaan staan achter het Papiaments en beseffen dat dat onze identiteit is; dat is op het ogenblik niet zo. Wij bestaan nu vier jaar en er komt geen subsidie los. Eén keer in december is ons gevraagd, wat willen jullie dit jaar nog doen, toen hebben we één keer subsidie kunnen krijgen, die we toch niet echt konden gebruiken in de maand december. In ons vierjarig bestaan hebben wij vijf gedeputeerden van cultuur gehad en u zult begrijpen dat dat geen continuïteit biedt. Dus wat ik hun kan suggeren is meer ernst voor wat betreft de zaak Papiaments.

Bastiaan van der Velden: Dan doe ik het in één woord, aansluitend bij wat al gezegd is: taalsociologisch onderzoek. Alleen met gegevens, met feiten, is het beleid te beïnvloeden en dat betekent dat we moeten weten wat de invloed van het Nederlands leren is op de *drop out* van vijftien, de criminaliteit als ze achttien zijn. Dat we moeten weten over totaal analfabetisme op de eilanden en in ieder geval op Bonaire.

© Cain Photography

Genodigde: Ik heb begrepen dat autochtone Bonaireanen zich er ontzettend aan storen, als ze bijvoorbeeld naar een zaak bellen die beheerd wordt door Europese Nederlanders en niet in het Papiaments te woord worden gestaan. Is dat zo?

Gerladine Dammers: Ze kunnen geen Papiaments praten, dus dan moet het wel in het Nederlands gebeuren.

Genodigde: Ik heb het woord trots, wat deze mevrouw gebruikt, niet in uw verhaal gehoord. Ik wil hierbij graag een geval noemen over wat vroeger het Danzig was. Vandaag spreken ongeveer 100 mensen - voornamelijk bejaarden - die taal, dus over tien jaar is de taal weg. Ik ben in het Limburgse terechtgekomen. Daar heb je zowel het Belgisch Limburgs als het Nederlands Limburgs. De Belgische Limburger spreekt keurig en alleen hoog beschaafd Vlaams, terwijl het Belgisch Limburgs wel degelijk bestaat.

© Cain Photography

Over korte tijd waarschijnlijk niet meer. De Nederlandse Limburger daarentegen is heel trots. Men praat Limburgs met je; het is de trots van de mensen die de taal laat voortleven. Ik krijg, zoals u aan het begin zei, ook een warm hart van binnen en zeker als ik hoor over de bescherming van talen etcetera. Maar zolang de trots van de mensen niet voorop staat, dan kun je met allerlei maatregelen komen, die zeker helpen, maar de vooruitgang, de handhaving van de taal zit in de trots van de mensen. Mevrouw, dank u wel.

Nihayra Leona: Ik denk dat dit ook een mooie afsluiting is. Wat u zegt is dat we niet bij de wetgeving moeten beginnen, maar bij de mensen die de taal spreken en die trots te laten worden, want er is nu een gebrek aan trots over het spreken van het Papiaments. Niet alleen op Bonaire, maar ook op de andere eilanden. Het begint bij het bewust maken van de mensen van het belang van hun moedertaal. Daarnaast - en dat is wat ik vanmiddag heb kunnen opmaken - dat wij onkunde moeten kunnen omzetten in kunde. Wij moeten werken aan het onderwijs en aan onderwijsmateriaal.

Deze publicatie is het verslag van het symposium dat SPLIKA samen met de Sectie Papiaments van Levende Talen, beroepsvereniging van taaldocenten, heeft gehouden op 28 maart 2014 in het Huis van Europa te Den Haag.

Drie experts hebben hun licht op dit thema laten schijnen, te weten:

Gerladine Dammers

voorzitter van de zusterorganisatie van SPLIKA op Bonaire, Stichting Akademia Papiamentu.

Onno Falkena

voorzitter van het Europeesk Buro foar Lytse Talen (EBLT), een federatie van voornamelijk Friese organisaties.

dr. Bastiaan van der Velden

gepromoveerd op een studie naar rechten en regelgeving van talen in Nederland.

Behalve hun respectievelijke voordrachten bevat de publicatie ook de plenaire discussie waarbij het aanwezige publiek vragen kon stellen aan de sprekers.

LEVENDE Talen

Papiaments

